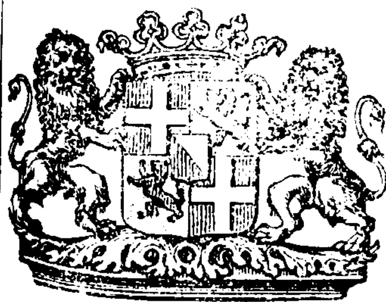
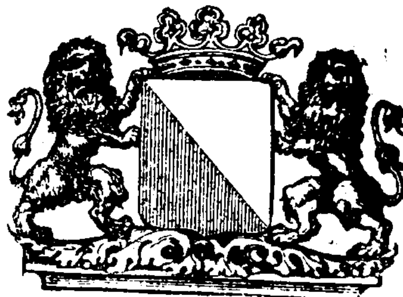
A°. 1859. N°. 280.

DONDERDAG 24 NOVEMBER.

UTRECHTSCHE PROVINCIALE EN STADS-COURANT

Algemeen Advertentie-Blad.

Bij deze COURANT behoort een BIJVOEGSEL.

UTRECHT, Donderdag 24 November.

Nu het regentschap van den heer *Buoncompagni* mogelijk is geworden, naardien Frankrijk er het belang voor de orde in Italië van heeft willen erkennen, komen enkelen met nadere bezwaren. Oostenrijk zou zich nog tegen dit regentschap verzetten, en zelfs met zooveel kracht, dat er de bijeenkomst van 't kongres door op spel zou worden gezet; die bewering komt ons weinig gegrond voor, want Frankrijk zal zich wel met het hof van Weenen hebben verstaan, alvorens over te gaan tot de goedkeuring eener handeling, welke eerst ook bepaalde afkeuring bij het hof der Tuilleriën ondervond. Anderen zeggen, dat Toskane *Buoncompagni* niet als regent verlangt, en zij stellen daarom voor, dat ridder *Farini* over de Cis Apenijnsche en *Ricasoli* over de Trans Apenijnsche gewesten van Midden-Italië het bestuur zou voeren, terwijl *Buoncompagni* met een regeringsraad het opperbeleid zou hebben. Maar die dit wenschen maken zich van de meening van Toskanen welligt een verkeerd denkbeeld. In Toskanen had men het regentschap van den prins *van Carignan* bovenal begeerd, maar nu dat door omstandigheden onmogelijk werd zullen zij zich gaarne onder het bestuur van den Sardinieschen staatsman stellen, om daardoor, zoo veel mogelijk, het belang van Midden-Italië en den band met Sardinië te handhaven.

De zaak van het kongres ondervindt nog steeds moeijelijkheden. De *Times* zegt, dat Oostenrijk bezwaren heeft, en de *Morn. Post* doet het uitkomen, dat de verstandhouding in deze tusschen de Westmagten nog niet volledig is. Beide omstandigheden zullen wel zamen gaan; maar dit is zeker, dat de uitnoodigingsbrieven voor het kongres zijn uitgesteld.

Aan eene verdaging der Chinesche expeditie, waarvan op de beurs te Parijs de geruchten liepen, schijnt men niet te moeten denken, ofschoon er weder uit Londen minder goede tijdingen worden ontvangen. Lord *Cowley*, de Britsche gezant te Parijs, is te Londen aangekomen, en de regering heeft het leger aanmerkelijk vermeerderd.

De inscheping der Spaansche troepen naar Marokko is aangevangen. Maarschalk *O'Donnell* schijnt nog op het laatste oogenblik, tengevolge van vrees voor de kuiperijen der hofpartij te Madrid, de kwestie op vredenlievenden voet te hebben willen regelen. Bij de opgewondenheid, dat er in Spanje voor den oorlog tegen de Mooren bestaat, kan daaraan echter niet gedacht worden.

Uit het Oosten zijn er berigten van zware stormen, die in de Zwarte zee hebben gewoed. — Men verwachtte, dat de Porte zou opkomen, tegen de door prins *Couza* voorgestelde grondwet voor de beide Donauvorstendommen, omdat daarbij de vereeniging der beide gewesten als vasten grondslag is gesteld, in strijd met de bepalingen van het verdrag van Parijs.

Onder Stockholm zal men zien, dat er weder pogingen worden gedaan, om de strenge bepalingen, omtrent de godsdienstvrijheid te verzachten, al gaat men daarmede ook niet zoo ver als wenschelijk ware.

De sinds gister ontvangen **telegrafiesche depeches** laten wij hieronder volgen:

Frankfort, *Woensdag.* De voornaamste onderwerpen die in de konferentie te Wurzburg in behandeling zijn, bestaan in: het Bonds-geregtshof, de nationale beweging, de herziening van de *Kriegsverfassung*, de Keurhessische en Holsteinsche aangelegenheid, de regeling van maten en gewigten, enz.

Londen, *Woensdag.* Lord *Cowley* is hier aangekomen.

De *Morn. Post.* bevat een telegrafisch berigt, volgens hetwelk de verzending van de uitnoodigingen tot deelneming aan het kongres op nieuw is uitgesteld.

Londen, *Woensdag.* De *Times* berigt, dat de regering besloten heeft tot eene aanzienlijke vermeerdering van het leger, door de vorming van een tweede bataillon bij elk regement, tot het 35.

De vermeerdering staat gelijk met de vorming van 11 nieuwe regementen.

Parijs, *Woensdag.* Het dagblad *le Pays* verzekert, dat de cirkulaire van het Fransche goevernement aan deszelfs diplomatieke agenten, om een kongres voor te stellen, nog niet afgezonden is.

Parijs, *Woensdag.* De heer *Pourtalès* is naar Compiègne vertrokken, met het doel, om den keizer ophelderingen te geven aangaande de bijeenkomst te Breslau.

Marseille, *Woensdag.* De bey van Tunis heeft een buitengewoon gezant naar Konstantinopel gezonden, om de investituur te verzoeken.

Marseille, *Woensdag.* *Garibaldi* heeft Nizza den 21. verlaten, zich begevende naar Genua. In eene aanspraak aan de inwoners van Nizza heeft hij verklaard, dat hij bereid is de wapens weder op te vatten, zoodra de omstandigheden dit eischen.

Tijdingen uit Konstantinopel van 16. dezer houden in, dat geduchte stormen in de Zwarte zee gewoed en schipbreuken veroorzaakt hadden.

Weenen, *heden*, *Donderdvg.* Bij keizerlijk handschrift is eene onbeperkte amnestie wegens de gebeurtenissen in Italië verleend, zoo voor burgers als militairen. Gewone misdadigers zijn hier van echter uitgesloten.

Londen, *heden*, *Donderdag.* In een brief aan de *Times* wordt de dood van *Nena Sahib* gemeld.

Prins en prinses *Frederik Wilhelm* van Pruissen hebben der koningin-weduwe van Frankrijk een bezoek gebragt.

Uit Amerika wordt gemeld dat *Vidauri* is vermoord.

In onze Tweede Kamer zijn gisteren de diskussiën aangenomen over de Koloniale aangelegenheden. Ze worden heden voortgezet.

De spoorwegvoordragten der regering, gelijk die thans door de Tweede Kamer zijn aangenomen, hebben wij voortdurend bestreden. Plannen, die in beginsel *slecht* zijn, kunnen niet *goed* worden, omdat het door behendigheid en het opscharrelen van stemmen gelukt is, die als goed aan te doen nemen door eene kleine meerderheid eener vergadering, van welke kleine meerderheid nog een groot aantal leden zelve hunne ernstige bezwaren er tegen, duidelijk te kennen gaven. We mogen dan ook niet nalaten, voortdurend die spoorwegvoordragten ongelukkig te noemen, en hare verwezentlijking als *eene nationale ramp* te beschouwen. Gelukkig is die verwezentlijking nog niet daar, en ofschoon onze verwachting op eene goede uitkomst van 't spoorwegvraagstuk hier te lande bij de gebleken halstarrigheid der regering niet zeer groot moge wezen, verwachten wij, dat bij belanghebbenden toch de geestkracht zal behouden worden en de ijver niet zal verflaauwen, zoo lang er nog hoop is. Het kan niet anders, wanneer deze spoorwegvoordragten tot wet worden verheven, of in zeer belangrijke streken des lands, en met name in de hoofdstad des rijks, zal de kiem voor eene ontevredenheid gelegd worden, waarvan *deze regering al de verdiende verantwoordelijkheid zal moeten dragen.* Wij hopen dus nog, om dit te voorkomen, op 't beter inzigt der Eerste Kamer. Intusschen is 't ons een genoegen nogmaals de aandacht er op te kunnen vestigen, dat de beide Utrechtsche Volksvertegenwoordigers tot den einde toe de zaak van regt en billijkheid krachtig hebben voorgestaan. Wij vestigen dan ook met ingenomenheid de aandacht onzer lezers op de beide redevoeringen, die door hen nader in de spoorwegzaak in de zittingen van den 16. en 17. dezer zijn gehouden, en die wij in een bijvoegsel heden opnemen.

— Z. M. heeft benoemd tot bewaarder der hypoth. van het kadaster en der scheepsbew. te Amsterdam, de heer *G. Holtius*, staatsraad in buiteng. dienst, vroeger insp.-gen. der reg. en dom.; — overgeplaatst bij reg. gren. en jagers: de 1. luits. *J. J. F. Janssens* en *J. G. Mulder*, van het 3.; *R. J. Verschoor van Nisse* en *W. H. M. C.* baron *Sweerts de Landas*, van het 5.; *C. L. Walther*, van het 6. en *D. H. P. Andreae*, van het 7. reg inf.

:— Z. M. heeft, bij besluit van 3 dezer, den generaal-majoor *van Meurs*, voormalig minister van oorlog, gelieven in te deelen bij den Grooten Staf van het leger.

— De minister van Marine heeft voorloopig bekend gemaakt, dat binnen kort in het openbaar zal worden aanbesteed: het bouwen van vier houten verdedigingsvaartuigen, volkomen gelijk aan die welke in Junij ll. zijn uitbesteed.

— De audientie van den Minister van Justicie zal op Dingsdag, den 29 November aanstaande, geen plaats hebben.

§— Bij het beantwoorden van de bedenkingen, opgenomen in het voorloopig verslag, wegens het *vierde* hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1860, heeft Z.E. de minister van Justicie, in de eerste plaats, aangemerkt, dat hij volkomen deelt in den algemeenen wensch, dat er eindelijk eene reorganisatie van de regterlijke instellingen tot stand zal komen, maar nog niet overtuigd is, dat het tegenwoordige oogenblik bij uitnemendheid geschikt is om daartoe te geraken, en in dit denkbeeld wordt versterkt door het groot verschil van meening tusschen de regtsgeleerden omtrent schier al de hoofdpunten, welke daarbij ter sprake zouden moeten komen.

Z. E. heeft doen opmerken, dat in het voorloopig verslag over de jongste voordragt uitdrukkelijk is te kennen gegeven dat, indien deze proef mogt mislukken, het te wenschen zoude zijn, om vooreerst de zaak te laten rusten; geene nieuwe poging aan te wenden, om welligt eene geringe meerderheid te bekomen, maar te wachten, tot daaromtrent zich meerdere eenstemmigheid zou hebben geopenbaard. Z. E. erkent echter, dat men met de beslissing, nopens het kassatie-stelsel een stap vooruit is gegaan, indien men mag aannemen, dat de tegenstanders van dat systeem in het gevoelen der meerderheid zullen berusten.

Verder verklaart de minister o. a., dat de Raad van State een uitgebreid advies heeft uitgebragt over een aanhangig ontwerp, waarvan ook het stelsel van inschrijving en doorhaling van hypotheken een deel uitmaakt, en deze zaak bij voortduring een punt van overweging is bij de regering, derwijze, dat men zich vleit, dat binnen kort een voorstel zal kunnen worden ingediend.

Daar waar behoefte bestaat, worden de openvallende raadsheers-plaatsen in de Hoven aangevuld. Voor de herziening van het tarief der geregtskosten in strafzaken is een ontwerp aan het oordeel van den Raad van State onderworpen.

Verder heeft Z. E. de verzekering gegeven, dat, voor zoo veel van hem afhangt, de meest mogelijke zorg zal worden gedragen voor eene tijdige aanbieding van eene wettelijke regeling der algemeene, of Rijks-policie.

De minister vermeent, dat men met het daarstellen van gebouwen voor de regtspleging zal dienen te wachten, tot dat deswegens een vast beginsel zal zijn aangenomen, maar dat alsnu in de huizen van arrest te Dordrecht en te Goes moet worden voorzien, waaraan dringende behoefte bestaat.

Bij wijziging van het ontwerp voor het *vierde* hoofdstuk, is hetzelve met *f* 1000 verminderd, ten gevolge van het overlijden van den voorzitter van het Hoog militair Geregtshof, en de benoeming van een opvolger, naar aanleiding der bepalingen van de wet van 1858.

— Het is bekend, dat in het voorloopig verslag der kommissie van rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het ontwerp van wet tot regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot over 1857, de bevreemding wordt te kennen gegeven, dat een aankoop van meubilair voor de goevernements-hotels te Rijswijk en Buitenzorg, ter waarde van *f* 50,000, voor het grootste deel in het buitenland heeft plaats gehad. Het hoofdbestuur der vereeniging ter bevordering van fabriek- en handwerks-nijverheid hier te lande, heeft zich thans, naar aanleiding van hetzelfde feit, tot den Minister van kolonien gewend, met het verzoek, dat in de toekomst bij voorkomende gelegenheden, het belang der inlandsche fabrikanten en handelaren meer op den voorgrond worde gesteld.

:— In de zitting van den gemeenteraad van 's Hage van gister, is ingekomen eene kennisgeving van de heeren *Schretlen* en *Maxwils*, dat zij aan den Koning aanvrage hebben gedaan om koncessie voor den aanleg van een spoorweg van Scheveningen over 's Hage naar Gouda, onder nadrukkelijke bijvoeging, dat zij geen geldelijke ondersteuning, noch rentegarantie van Staatswege verlangen. Is besloten: 1. het spoorweg-komitee den dank der vergadering te betuigen voor hetgeen het tot bevordering dezer zaak in het werk gesteld heeft, en 2. een adres aan den Koning te rigten, tot ondersteuning der aangevraagde koncessie. Op voorstel van den heer *de Pinto* is besloten, dat Burg. en Weth. de kommissie zullen uitmaken tot het ontwerpen van het adres.

— In een ingezonden stuk wordt in de *Amst. Ct.* op nieuw op het onregt gewezen, dat Amsterdam wordt aangedaan door de aanneming der spoorwegvoordragten. Er wordt daarin o. a. gezegd:

Toont dan, Amsterdammers! en op afdoende, nadrukkelijke wijze, dat ge uwe goedkeuring aan de regeringsplannen niet hecht. Besluit eendragtig geen enkele penning te verschaffen tot verwezenlijking van het doel, dat gij als hoogst nadeelig voor de stad uwer inwoning en de algemeene belangen daaraan zoo naauw verbonden, en ook verderfelijk voor 's lands financiëlen toestand beschouwt. Noodigt hen, aan wie de handhaving van de eer der Amsterdamsche effektenbeurs is opgedragen, uit, dat zij het besluit nemen geen inschrijvingen op de uit te schrijven leening aan te nemen, allen handel ter beurze te beletten, geen gelden op hare obligatiën te leenen, en eindelijk hare koepons als betaalmiddel te weigeren.

*— Het gemaakte 12-tal Predikanten door den kerkeraad der Ned. Herv. gemeente, heeft weder het treurig bewijs geleverd, dat in dien raad een geest heerscht, om de Gemeente predikanten te bezorgen, die allen van dezelfde rigting zijn. — Een groot deel der leden schijnt alleen te letten op hare eigene individuele opinie, en te vergeten, dat zij als vertegenwoordigers der geheele Gemeente, de belangen van allen moet behartigen; wij keuren volkomen goed, dat in onze gemeente Predikanten zijn als de HH. *Barger*, *v. d. Ham* en *Bösken*, daar een groot gedeelte der gemeente hunne rigting is toegedaan, maar even billijk en noodzakelijk is het, dat ook voor de belangen van het andere welligt veel grooter gedeelte der Gemeente, dat eene andere rigting is toegedaan gezorgd worde; wat zullen anders de onvermijdelijke gevolgen zijn? dat een groot gedeelte der gemeente zich afscheidt, en de Godsdienstoefening bij de kleinere kerkgenootschappen gaat bijwonen, waardoor verdeeldheid bevorderd en onberekenbare schade aan de vele Armeninrigtingen in de gemeente zal worden toegebragt. — Men zorge voor de belangen van de geheele gemeente, niet alleen voor die van een gedeelte; zoo ergens, dan moet hier het *egoisme* geheel wijken en aller belang en behoefte op den voorgrond staan. O.

*— Men schrijft ons uit Leiden, dat Dr. *L. C. Levoir* alleen toegevoegd is aan Prof. *A. H. van der Boon Mesch* als adsistent bij het chemisch laboratorium van de Leijdsche Hoogeschool.

*— Uit Hellevoetsluis schrijft men ons van gister: De zeildag van Z. M. transportschip **Heldin** uit deze haven, is bepaald op 10 Dec. aanst., met bestemming naar Lissabon, Suriname en Curaçao. Het Etat major van dien bodem is zamengesteld uit de heeren: luit. ter zee 1. kl. *P. Toutenhoofd* kommandant, *C. Star Nauta* 1. officier, luits. ter zee 2. kl. *A. J. Cosijn*, *J. J. Lefèvre de Montigny* en jhr. *T. E. de Brauw*, adelborsten 1. kl. *J. L. Duker*, *J. C. Eck*, jhr. *W. M. de Gijselaar* en *Q. Hoeufft*, off. van gez. 3. kl. *L. P. Vlaanderen*, off. van admin. 3. kl. *A. L. Thierens*, scheepsklerk *A. E. Masman*; met dien bodem zullen naar Curaçao vertrekken 50 infanteristen, onder kommando van den 2. luit. *Camp* en medegeleiding van den 2. luit. der artillerie *Seijffaart*.

*— Uit Amsterdam schrijft men, dat kapt. *J. Goudriaan*, van het reg. rijdende artillerie, belast met de funktiën van adjud. van het materieel der artillerie aldaar, is vervangen door kapit. *H. A. A. van Rijssen*, van 't 1. reg. vesting-art.. De kapit. *Goudriaan* is naar zijn reg. te Leijden teruggekeerd.

*— Uit 's Bosch meldt men ons, dat kol. *P. Noot*, eerst aanwezend ingenieur in die vesting, in zijn rang verplaatst is naar Maastricht en aldaar door Z. M. geplaatst als inspekteur over de vestingwerken in Limburg en eerstaanwezenden ingenieur in de plaats van den bij Zr. Ms. besluit van 14 dezer gepension. generaal-maj. jhr. *J. Kraijenhoff*.

— Te Zierikzee worden pogingen gedaan tot opbeuring van handel en scheepvaart. Het daarstellen van een dok zou te bezwarend wezen, maar 't is aan Burg. en Weth. opgedragen, te onderzoeken of door een Keersluis in de Oude Haven niet gereedelijk water daarin te houden zou wezen.

*— De Leidsche Afdeeling der Nederl. Vereeniging ter bevordering der fabriek- en handwerknijverheid heeft besloten tot het uitschrijven van *zestien* prijsvragen voor timmerlieden, molen- en modelmakers, beeldhouwers, loodverwerkers, smeden en koperwerkers, machinemakers, steenhouwers, stukadoors, verwers en behangers. Tot mededinging worden uitgenoodigd, alle knechts of leerlingen van werkbazen, [illegible] waar leden van de afdeeling buiten Leiden gevestigd zijn. De tijd der beantwoording is [illegible] 1 Mei 1860.

[illegible] werd in het notarishuis te Rotterdam [illegible]lijksche vergadering gehouden van de [illegible] der vereeniging tot wering tot bedelarij van [illegible] waartoe de oproeping door het bestuur voor [illegible] dagen geschied was. Het bestuur gaf daar [illegible]olge de statuten, verslag van zijne verrigtingen [illegible] van den staat der vereeniging, benevens [illegible]ing en verantwoording van zijn geldelijk beheer. De inrigting tot wering der bedelarij van kinderen, in Jannarij 1856 tot stand gebragt, werd door de burgerij begroet met alle ondersteuning, die de zaak verdiende. In het verleden jaar werd door het bestuur dier inrigting eene brochure uitgegeven, waarbij het algemeen kennis ontving van de beginselen, die ten haren opzigte gevolgd werden en van de uitkomsten, die zij reeds had opgeleverd. Tevens werden plannen beraamd om haar te doen voortduren, en zoodra het bleek, dat een genoegzaam aantal stadgenooten ter harer voortdurende ondersteuning toetrad, werd die vereeniging door Z. M. als regtspersoon erkend. Wat sedert door haar werd uitgerigt, wordt vernomen uit bovengenoemd verslag, dat door het bestuur tevens gebruikt is om zijne van bedelaars opgedane ondervindingen mede te deelen. De daar vermelde bijzonderheden moeten iederen lezer overtuigen van het kwaad der bedelarij en van de noodzakelijkheid om die te helpen weren. Daarom doet het ons genoegen, dat het bestuur besloten heeft zijn in menig opzigt belangrijk verslag te doen drukken en aan de leden te verzenden. *Rott. Ct.*

— Door het ministerie van Marine, is aan den heer *J. G. van Kempen* te Voorburg, de levering gegund van ongeveer 400 zilveren loodsmansplaten.

— Als een bewijs van den nog altijd levendigen uitvoer van vee uit ons land naar Engeland deelt men uit het N. Diep mede, dat aldaar gepasseerden Zaturdag, met het stoomschip **Leon**, kapt. *Manning*, zijn ingenomen 1060 schapen en 75 runderen, eene hoeveelheid die doorgaans iedere week van daar alleen wordt ingescheept.

— In het huis van arrest te Deventer is op 22. Nov. overgebragt zekere *T. K.*, boeren dienstmeid, beschuldigd van kindermoord; bij onderzoek werd het kind in hare kist gevonden. Zij was in den nacht van 17. op 18. dezer bevallen, en had reeds den volgenden dag haren gewonen arbeid (op het land knollen plukken enz.) ongestoord verrigt.

*— Dingsdag avond is aan de Oude Wetering bij Kampen door een fellen brand het huis van *Pelleboer* met inboedel, 25 stuks vee en rijken winter-voorraad vernield.

WATERHOOGTE.

Arnhem, 25 *Nov.*, 1,15 El.; + AP. 8.10. Gev. 5 d.

De Rijnhoogte te Keulen den 25. Nov. 6 voet 3 duim; 6 voet 5 duim Rijnl.

Zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

In de zitting van gister werd het woord gevraagd door den *Minister van financiën*. De Minister zegt, dat in de diskussie op jl. Maandag, bij gelegenheid van de behandeling van het wets-ontwerp tot inkoop en amortisatie van rentegevende Nationale Schuld, door sommige leden de twijfel is aan den dag gelegd of de schuld, die geamortiseerd zoude worden, werkelijk op het Grootboek was afgeschreven! Toen heeft hij op dit punt, dat hem zeer ter harte gaat, zich in eene stellige beantwoording uitgelaten. Nu hecht de minister er groote waarde aan, dat zelfs geen zweem van vermoeden bestaat, dat hier te lande iets zou kunnen geschieden wat onlangs buitenslands heeft plaats gehad. De minister heeft toen reeds gezegd, dat hetgeen waarop een der sprekers had gedoeld, niet plaats kon hebben gehad. Volgens de wet van Oktober 1841 toch, moeten alle af- en overschrijvingen van het grootboek onmiddellijk worden ingediend bij de algemeene rekenkamer en zou dus, als bij het grootboek was gehandeld in strijd met de wet, de algemeene rekenkamer daarvan dadelijk hebben kennis bekomen. Een ander gevolg zou zijn geweest, dat zoo aan de amortisatie-wet geene uitvoering was gegeven, zich bij de zes maandelijksche rentebetaling ook aanstonds een stilstand had doen gevoelen. Maar nu is de hoofdvraag in deze: is de schuld, krachtens de wet van 30 April 1859 geamortiseerd, al dan niet tot amortisatie van het grootboek af- en overgeschreven? De minister heeft zich, na de diskussie van eergisteren, onmiddellijk doen toekomen een extrakt van de rekening der geamortiseerde schuld zoo als die rekening stond op 30 April 1859. De minister deelt dat extrakt mede en is bereid het voor de kamer te doen drukken. Uit dat extrakt, dat door den minister wordt voorgelezen, blijkt dat tot de laatste penning toe de schuld, krachtens de wet van 30 April 1859 geamortiseerd, is afgeschreven op het hoofd der geamortiseerde schuld. De Min. achtte zich verpligt, een naauwkeurig onderzoek in te stellen, en verklaart zich gaarne bereid om bij gelegenheid van de diskussie over het Hoofdst. IX*a* der Staatsbegrooting, nog verder die ophelderingen te geven, die mogten worden verlangd.

De *Voorz.* stelt voor, de door den Minister aangeboden stukken te doen drukken en ronddeelen. Dienovereenkomstig wordt besloten.

De heer *v. Hall* kan allezins billijken het gevoelen dat den Min. heeft aangedreven om deze stukken betrekkelijk onze rekening met het grootboek aan de Kamer over te leggen, en herinnert, dat hij reeds in de vorige zitting heeft gezegd, dat wanneer de Min. van Financiën hem verklaart, dat de schuld is afgeschreven, die verklaring hem voldoende is en hij daarin volkomen berust.

Aan de orde is de diskussie over het wets-ontwerp *tot regeling van het koloniaal batig slot van* 1857.

De algemeene beraadslagingen geopend zijnde, wordt daaraan alleen deel genomen door den heer *Hoffman*, die den Min. van koloniën inlichting vraagt over de voornemens der regering betreffende den verkoop van produkten op Java.

De *Min. van Koloniën* antwoordt daarop, dat, ofschoon de regering de bevoegdheid heeft, om veel grootere hoeveelheden in Indië te doen verkoopen dan volgens deze wet heeft plaats gehad, bij haar het voornemen niet bestaat, om van die bevoegdheid gebruik te maken. Die verkoop zal niet worden vermeerderd.

Daarna worden de algemeene beraadslagingen gesloten en worden de diskussien geopend over de verschillende paragraphen.

Bij § 1 werd door den heer *v. Eck* betoogd, dat dit tijdstip niet gunstig was voor de behandeling van koloniale zaken; de Min. antwoordde hierop, dat vroegere indiening onmogelijk was.

Bij § 2 vestigde de heer *Thorbecke* de aandacht der kamer op het beginsel, dat de Min. van koloniën de bespreking van koloniale zaken scheen te willen beperken. Spr. meende, dat het niet spreken, als er aanmerkingen werden gemaakt, geen herstel was. Spr. vreesde er niet voor, dat de Javanen het bijblad zouden gaan lezen. In Engeland hebben de groote hervormingen voor Indië hun oorsprong gehad in 't Engelsche Parlement, en ofschoon ook daar onbillijke aanvallen op den minister worden gedaan, zal men er het antwoorden niet nalaten. Niet de kritiek maar de zwakke verdediging sticht kwaad. Alleen omtrent de handelingen van den Goeverneur generaal, die op eigen gezag moet kunnen handelen, kan de minister niet altijd tot rekenschap worden geroepen. Maar in de werkelijkheid grijpt het ministerie in de handelingen van den goeverneur gen. in, en waarom zou dan de minister zich niet verantwoorden.

De heer *Hugenholtz* wenscht nadere uitlegging van de zinsnede, ja van den geheelen toon der mem. v. beantw. op dit aangelegen punt, die te veel is in den geest der oud kolonialen.

De heer *D. v. Twist* ziet in vele der paragrafen van deze voordragt kennelijke strekking van reaktie. Het is alsof er geen grondwet en geen regeringreglement bestond. Hij bragt dit in verband met de redevoering van den min. van koloniën van 29 Sept. ll. over de aangelegenheden te Bandjermassing. Tot betoog zijner stelling onderzocht hij in 't breede welke regten en bevoegdheden de grondwet aan de vertegenwoordiging geeft. Zoo de grondwet van 1848 dat aandeel in de wetgevende magt heeft beperkt, in het regt van toezigt en kontrole, in den omvang der verantwoordelijkheid van den minister is geene beperking gebragt, anders dan in al. 2 van art. 59. Hij wijst er voorts op, dat de weinige wetten die voor de kolonien zijn gemaakt, zijn uitgegaan van de voorgangers en meesters van hen, die men thans noemt de partij van reaktie, geenszins van de zoogenaamde koloniale oppositie. Hij behandelde voorts de vraag: welk verband er bestaat tusschen de verantwoordelijkheid van den minister van koloniën tot de handelingen van den goeverneur-generaal en komt, in tegenstelling van den heer *Thorbecke*, tot de konklusie, dat de goeverneur-generaal niet verantwoordelijk kan zijn, omdat hij ondergeschikt is aan den *Minister van Koloniën*, wiens bevelen hij moet opvolgen. Het is niet de vraag, welk stelsel beter zij, maar welke de feitelijke toestand is. Hieruit volgt in den zin van zijn betoog verder: dat de vertegenwoordiging teregt toezigt uitoefent op het kol. bestuur, terwijl hij wijders betoogt, dat die inmenging niet nadeelig is.

De heer *v. Hall* daarentegen ziet groot nadeel en gevaar in de voortdurende inmenging. Hij kan ook niet deelen de afkeuring van den inhoud der memorie van beantwoording, waarin hij niets anders ziet dan de ernstige raadgeving tot voorzigtigheid. Hij bewijst uit de geschiedenis, dat de gebeurtenissen in N. Amerika door lord *Granville* reeds in 1765 werden toegeschreven aan de faktiën van het Engelsche parlement. Hij wees op de waarschuwing van den heer *Baud* in 1850 en eindelijk op de gebeurtenissen in Britsch-Indië. Hoe kan het gezag, vraagt hij, bij ons gehandhaafd worden, als de Javaan bekend raakt met al wat hier gesproken wordt? Hij ontkent noch de grondwettige inmenging waar die gevorderd wordt, noch het regt van toezigt, maar men hoede zich slechts voor overdrijving.

De heer *van Hoëvell*, — die op den voorgrond stelde dat, als er gezondigd werd, hij de grootste zondaar is, omdat hij gedurende elf jaren bij velerlei gelegenheden kwestiën van kolonialen aard heeft behandeld, — vroeg wat er dan toch gebeurd was, dat aanleiding gaf tot die rede des ministers van 29 Sept., tot deze memorie van beantwoording en tot de waarschuwingen van den heer van *Hall*. Hij gelooft toch niet dat de minister de twee feiten die gebeurd zijn, het oproer te Banjermassin en de mislukte expeditie tegen Boni, op rekening van de diskussiën der kamer kan stellen? Men wijze de feiten aan, die het gevolg zijn van het spreken in de kamer. Integendeel zou het hem niet moeijelijk vallen, de nuttige gevolgen en uitkomsten van de beraadslagingen der kamer aan te wijzen zoowel in het tot stand brengen

gen van verbeteringen, als in het tegenhouden van den kwaden weg. Wat wèl ondermijnend voor ons geza; is, dat is weifeling, verdeeldheid tusschen den goeverneur-generaal en den min. van kolonien, intrekking van eenmaal genomen maatregelen, dadelijke wijziging of niet uitvoering van afgekondigde besluiten enz.

De *Minister v. Kolonien* heeft eerst wederlegd het verwijt van den heer *v. Eck*, alsof hij in strijd met zich zelf zou zijn geweest. Hij blijft er bij, dat *overdreven* inmenging der vertegenwoordiging nadeelig werkt en werken moet in Indië. Hij wijst vervolgens op de toeneming der bemoeijing van de kamer, maar meer nog op hetgeen sedert in Indië gebeurd is, rampen die wel niet direkt het gevolg zijn van het in deze kamer verhandelde, maar toch van dien aard, dat hetgeen hier gesproken is, er indirekt aanleiding toe gegeven heeft, of verder aanleiding geven kan.

De Min. had niet gezegd: dat hij alle inmenging van de Kamer wraakte, maar alleen dat overdrevene inmenging, het telkens ter sprake brengen van teedere punten, kwade, verderfelijke gevolgen kan te weeg brengen. Ook had hij in de bedoelde zinsnede volstrekt niet betwist het grondwettig regt der Kamer om inlichtingen te vragen, noch daarin willen doen doorstralen dat hij weigeren zal, de door de Kamer, gevraagde inlichtingen te beantwoorden; maar hij heeft alleen gewezen op het gevaarlijke, van een ongegrond of overdreven oordeel over den min. en den goev.-gen. uit te spreken. Het was zijne bedoeling te doen uitkomen, dat het gestadig afkeuren, zonder de regering in de gelegenheid te stellen zich te verdedigen, een schadelijken indruk naar buiten moest te weeg brengen.

Daarna bespreekt de minister de verantwoordelijkheid en erkent, dat hij ten deze zou verkiezen het stelsel, door den heer *Thorbecke* gehuldigd, maar feitelijk en praktisch is hij meer eenstemmig met de zienswijze van den heer *van Twist*. Zoo als de zaken werkelijk zijn, moet de minister van kolonien verantwoordelijk zijn. Maar juist daar ligt de moeijelijkheid. Er zijn duizende omstandigheden, die daarop van invloed kunnen zijn.

Vervolgens komt de minister tot de grondwettelijke bevoegdheid der kamer, om kontrole uit te oefenen, en de verpligting des ministers om alle mogelijke openingen te geven. Hij doorloopt de geschiedenis der bepalingen op dit stuk tot op de grondwet van 1848, waarvan de slotsom is: Dat de kamer van 1848 zeer behoudend op het koloniaal terrein was. Nu was de nieuwe kamer minder behoudend; verschillende omstandigheden werkten zamen, om daarin meer geest en leven te brengen; maar hij herhaalt: de inmenging der kamer in de kol. zaken werd door hem niet gewraakt; alleen tegen *overdreven* inmenging werd door hem gewaarschuwd.

Ook hij wijst op de gebeurtenissen in Britsch-Indië, en tot ons land terugkeerende, zoo is zijne vrees dat, als de Kamer hare grondwettelijke inmenging te zeer uitzet, dan het bestuur van Indië te veel naar de Westersche begrippen zal worden ingerigt, en als heden door een *ordre du jour*, morgen door een voorstel, overmorgen in een voorloopig verslag aan de regering zal worden voorgeschreven, wat zij moet doen,— op den duur geene reg. in staat zal zijn tegen dien aandrang vast te staan.

Nadat door de heeren *van Twist* en *Hugenholtz* geantwoord en door den minister nader gerepliceerd was, is de voortzetting der diskussiën over § 2 bepaald op heden.

Daarna is men overgegaan tot de zamenstelling der afdeelingen.

Tot voorzitters zijn benoemd, de heeren: *Meeussen*, *Schimmelpenninck van der Oije*, *van Zuylen*, *Thorbecke* en *Elout*; — tot onder-voorzitters, de heeren: *Wintgens*, *van Nispen*, *Mackay*, *Dullert* en *van Twist*; — en tot leden der kommissie voor de verzoekschriften, de heeren *Idserda*, *Oomen*, *Wijbenga*, *Luyben* en *van Diggelen*.

De zitting is gescheiden tot heden ten 11½ ure

STOCKHOLM, 15 November.

De beide wetsvoordragten ter regeling der regten en verpligtingen van hen die niet de staatsgodsdienst belijden, zijn naar de wetskommissie verzonden. De kamers der adel en der boeren schenen geene aanmerkingen te hebben; in die der geestelijken noemde een deel de ontwerpen koncessiën aan het geschreeuw van buiten, anderen achtten ze onvoldoende en de bestaande wet verre er boven te verkiezen. In de Kamer der Burgerij hadden de voordragten evenwel het meest te lijden. De natie ging door de verouderde wetten, had de minister gezegd, onverdiend voor onverdraagzaam door. Die beschuldiging, zeide men echter, gold niet haar, maar den bevoorregten standen, die tegen alle verandering zijn. De ontwerpen noemde men in strijd met de konstitutie. Zij beantwoordden ook niet aan het doel: uitbreiding der gewetensvrijheid, want wierd de verbanning al opgeheven, zoo zou de Kerk haren leden met tal van processen kunnen lastig vallen. In strijd met de grondwet zou men beletten de Staatskerk te verlaten, aldus de individuële vrijheid bindende niet alleen, maar ook de kerk geweld aandoende, door haar te noodzaken afvalligen in haren schoot te behouden. Men verlaagde de kerk aldus tot eene instelling van policie. Een der leden wees er op, hoe de boerenstand in de kwestie der godsdienstvrijheid zich verlichter had betoond dan de adel en de geestelijkheid, door in den jongsten Rijksdag zich voor een ontwerp te verklaren geschoeid op de leest van dat van koning *Oskar*. De kamer der burgerij had beide ontwerpen aangenomen. De verwerping door de beide overige kamers had tot gevolg de veroordeeling tot verbanning van verscheidene vrouwen, die de R. K. godsdienst hadden omhelsd. Een soldaat in Dalarna en eene geheele kompagnie soldaten in Scanië werden eenigen tijd later voor het geregt gedaagd, wegens weigering tot bijwoning der eeredienst na daartoe van hunne chefs bevel te hebben ontvangen. De behoefte bestond dus in hooge mate om de bestaande wetten meer in overeenstemming te brengen met den geest der eeuw. De ingediende wetten droegen te veel het merk van den invloed der geestelijkheid.

Behalve de boerenstand, hebben alle rijksstanden een adres aan den koning gerigt, waarin zij Z. M. verzoeken, het tijdstip zijner krooning vast te stellen. In Noorwegen zal de koning zich, naar men verneemt, in de maand Februarij aanstaande laten kroonen.

Te Stockholm wordt thans door de regering de toestemming tot den aanleg van de volgende staatsspoorwegen gevraagd: Cathrineholm, Halsberg, Terreboda; Halsberg-Oerebro; Finjasson, Salen; Falkosung; Jonkoping.

WEENEN, 21 November.

Hoe langer hoe meer verbreidt zich hier de meening, dat alleen in eene konstitutioneele staatsregeling voor Oostenrijk heil te vinden is.

Het oorlogsstoomschip Elisabeth is den 15., met aartshertog *Ferdinand Maximiliaan* en diens echtgenoot aan boord, in zee gestoken.

— 23 *Nov.* Met. 5 pCt. 71.80; Nat. 77.60; Bank 900.—; Noord-Bahn akt. —; Credit Anst. 202.—; O-Fr. Spoorw.-akt. 272.—; Lomb. Venet. —; Nieuwe —; W. op Lond. 3 m. 12.50; G. 25½.

BERLIJN, 22 November.

Over de Wurzburger konferentie verneemt men het volgende. Bij de uitnoodiging zijn onderscheidene kategoriën aangenomen, al naar de houding op de vroegere konferentie te Munchen en ten aanzien van het voorstel tot herziening der *Kriegsverfassung* gehuldigd. Zoo is de uitnoodiging aan sommige regeringen direkt en officieel gezonden, terwijl aan anderen slechts kennisgeving van de bijeenkomst gedaan en haar overgelaten werd haar bij te wonen. Onder de regeringen, die om verschillende redenen er geen deel aan zullen nemen, noemt men Brunswijk, Dillenburg, Baden. Wat het programma aangaat, daarop komen behalve de Keurhessische kwestie nog voor, de herziening der *Kriegsverfassung*, de openbaarmaking der Bondsprotokollen, het Bondsgeregt, het vormen eener gemeenschappelijke betrekking in de onderscheidene journalistische regeringsorganen, en eventueele gemeenschappelijke voorzigtigheidsmaatregelen tegen de werking der te Koburg gekonstitueerde nationale vereeniging.

DRESDEN, 22 November.

Het *Dresd. Journ.* bevat een uittreksel van Saksen's stemming over de Keurhessissche kwestie.

De staten die aan de konferentiën van Wurzburg deelnemen zijn Beijeren, Saksen, Wurtemberg, Keurhessen, Darmstadt, Schwerin, Nassau, Meiningen en Altenburg.

FRANKFORT, 22 November.

De heer *v. Beust* is op weg naar Wurzburg hier doorgekomen.

LONDEN, 21 November.

De *Daily News*, het orgaan van lord *Russell*, zegt het volgende, waaruit men zou mogen afleiden, dat het gerucht van een protest van onze zijde tegen *Buoncompagni's* regentschap onjuist is. Op de oneenigheid wijzende, die in Italië omtrent dat regentschap heerscht, zegt het blad, dat dit een Piemonteesch expedient is, en de kleinere staten ten volle het regt hebben te beslissen in hoeverre dat expedient aan het doel der regering, waartoe zij hunne stem verleenden, beantwoordt: Elke mogendheid, zegt het blad verder, die de benoeming van *Buoncompagni* had doen vernietigen, had de zaak van Italië's onafhankelijkheid een zwaren slag toegebragt, maar in den maatregel zelven zou niets liggen dat ons zijn vervangen moet doen betreuren door een beteren, het gevolg van den vrijen wil der Italianen.

De *Morning Post* zegt heden te regt: »Wij kunnen den Italianen geene vorsten opdringen van welke zij een afkeer hebben; wij willen hen niet dwarsboomen in de keuze der vorsten die zij verlangen. Het zijn hunne belangen en hunne wenschen en niet de onzen, waarmede men bij de regeling der Ital. kwestie moet te rade gaan. Die kwestie is slechts ontstaan en heeft zoo grooten omvang genomen, doordien de belangen en wenschen der Italianen steeds met de voeten getreden zijn; en te trachten haar te regelen door die wenschen en belangen op te offeren, ware slechts eene kwestie sluiten om eene andere te openen, even vol tallooze rampen voor Europa." Aan het slot van het artikel waarin dit gezegd wordt leest men: »De staatsman die Engeland op het kongres zal vertegenwoordigen behoeft slechts de traditiën zijns lands ten opzigte van het huis van Savoije getrouw te blijven. De beweegredenen, die Engeland geleid hebben, om stelselmatig de uitbreiding der Piemontesche monarchie te begunstigen, hebben gedurende de laatste halve eeuw gewis niets in kracht verloren. De memorie, door den graaf *de Aglié* aan lord *Castlereagh* overhandigd, toen deze naar het Weener kongres vertrok, zou, wat de algemeene beginselen betreft, tot leiddraad voor de Engelsche diplomaten bij de aanstaande onderhandelingen kunnen dienen. Wat toen waar was van Noord-Italië is nu ook waar van Noord- en Midden-Italië, nl.: »Dat het bovenal in het algemeen »belang van Europa is, dat het aan den voet »der Alpen liggend gedeelte van Italië aan Frankrijk »noch aan Oostenrijk onderworpen zij, en dat het »doorluchtig en aloud huis, dat er zoovele eeuwen »geregeerd heeft, even als vroeger blijve bijdragen »tot het behoud van het evenwigt tusschen de »mogendheden; dat men dus moet verwachten, »dat de voornaamste mogendheden, die op het »punt staan bijeen te komen ter reorganisatie van »Europa's staatsgebouw op hechtere grondslagen, »zich niet zullen vergenoegen met de vaststelling »der onafhankelijkheid der vorsten van Piemont op »een zoo zwakken grondslag als het tegenwoordig »stelsel van zekere regeringen."

De *Observer* zegt, ten aanzien der mededeeling omtrent de verplaatsing der inrigting te Woolwich, dat die inrigting reeds lang niet meer voldoende was, en dat er eindelijk bepaald behoefte aan eene nieuwe ontstond. Daarbij kwam toen ook de kwestie van veiligheid, en men zal nu waarschijnlijk Weedon kiezen, eene plaats in het midden des lands en die gemeenschap met alle havens heeft.

Partikuliere brieven uit Shanghaï dd. 19 Sept. deelen mede, dat de schout-bij-nacht *Hope* in zoo verre van zijne wonden is genezen, dat hij in staat was te gaan en te Shanghaï ten bezoeke bij den heer *Bruce* was aangekomen. De kust in de nabijheid d r Peiho-monding was door officieren onderzocht, ten einde eene geschikte plaats voor de landing van troepen op te sporen, van waar het mogelijk zou zijn de forten van achteren aan te vallen, zonder dat het noodig zij de monding der rivier te forceren. Te Shanghaï liep tevens het gerucht, dat door de Chinezen eenige forten bij den ingang van de Peiho werden ontmanteld.

— 23 *Nov.* Gec. 96½; Peru 4½ pCt. —, 3 pCt. —; Venez. 5 pCt. 28¼, 2¼ pCt. 14½; Port. 5 pCt. —; Sp. 3 pCt. 45½, 1½ pCt. 33½; Rusl. 4½ pCt. —, 5 pCt. —; Sard. —.

PARIJS, 22 November.

Men verzekert, dat lord *John Russell* voor Engeland eene uitzondering zal maken op den aan te nemen regel, dat elke mogendheid als eersten vertegenwoordiger op het kongres haren minister van buitenlandsche zaken zendt. Lord *Clarendon* zou hem op het kongres vervangen.

De Marokkaansche kwestie levert nog eenige moeijelijkheden op, tusschen Spanje en Engeland. Groot-Britannie alleen drijft meer handel met Marokko dan alle andere Europeesche volken te zamen; het heeft dit vooral te danken aan een handelsverdrag van 1795, waardoor het belangrijke voordeelen deelachtig is geworden. Het geldt dus niet alleen de vraag, of Spanje een Marokkaansch grondgebied zal bezetten, maar ook, of Engeland, bij het sluiten van den vrede, het sluiten van een handelsverdrag zou willen beletten, dat aan dien geprivilegiëerden toestand een einde zou kunnen maken. Tijdens de sluiting van het verdrag van 1844 of het begin van 1845, door generaal *Delarne*, namens Frankrijk, had de Engelsche konsul te Tanger van zijne regering bevel ontvangen, een oog te houden op de onderhandelingen. Sedert is de positie veranderd, maar Engeland ziet niettemin met misnoegen en ongerustheid de houding, nu door Spanje aangenomen.

De voorstanders der aanvoeging van Savoije aan Frankrijk hebben zich in dat gewest tot een genootschap verbonden.

Lord *Cowley* heeft zich heden op the Queen naar Dover ingescheept.

Volgens het *Journal des Débats*, zal de werkkring van het kongres, welks spoedige bijeenkomst het te gemoet ziet, zeer beperkt zijn. Het kongres zal, volgens de *Débats* niets beslissen; het zal slechts eene raadgevende stem doen hooren. Uit dien hoofde verwerpt het blad de zienswijze der Engelsche bladen, om ook de kwestie van het kind van *Mortara* voor het kongres te brengen, dat niet bij magte zijnde, om den Paus de Legatiën terug te doen geven, evenmin bij magte zal wezen, om bedoeld kind aan het Pauselijk bewind te ontwringen. Het eenige wat het kongres zou kunnen doen, zegt de *Debats*, is, openlijk te verklaren, dat het de handelwijze der Pauselijke regering in de zaak van *Mortara* afkeurt; doch eene zoodanige verklaring ware geheel overbodig, daar geheel Europa zich reeds in dien geest heeft uitgesproken.

Uit Venetië schrijft men, dat een groot aantal jongelieden, die naar Piemont gegaan waren, maar zich in het vooruitzigt op hunne toekomst aldaar zwaar bedrogen gezien hebben, naar die stad zijn wedergekeerd.

ADVERTENTIEN

*** Getrouwd:

J. J. VERBRUGH Hz., van Utrecht,
en
H. LUNEMANN.

Amsterdam, 24 November 1859.

*** Heden verloste voorspoedig van een welgeschapen *ZOON* H. A. WILTEN, geliefde Echtgenoote van

25 Nov. 1859. J. J. VAN WEEDE.

Eenige en algemeene kennisgeving.

*** Heden overleed tot mijne diepe droefheid mijn veel geliefde echtgenoot de Heer WILLEM PIETER HUBERT, in den ouderdom van ruim 59 jaren, in leven Gepensioneerd Kapitein der Infanterie, Ridder der Militaire Willems-orde, 4e. klasse.

Utrecht, den 22 November 1859. H. W. HUBERT, geb. DE CASEMBROOT.

Vrienden en bekenden, zoo binnen als buiten deze stad, gelieven deze algemeene tevens als bijzondere Kennisgeving aan te nemen.

*** Heden overleed, in den ouderdom van 74 jaren, tot droefheid van hare kinderen en behuwdkinderen, Mevrouw de Weduwe Mr. G. DORNSEIFFEN, geboren DANCKERTS.

Utrechtsche Schouwburg.

*** Met toestemming van het Hoofd van het Plaatselijk bestuur.

(No. 1 VAN HET ABONNEMENT.)

Op DINGSDAG 29 November 1859,

zullen de vereenigde Tooneelisten, onder directie van

J. EDUARD DE VRIES,

de eer hebben op te voeren:

DE SPROOKJES
van de Koningin van Navarre,

Tooneelspel in vijf bedrijven, naar het Fransch van EUGÈNE SCRIBE.

Met medewerking van Mw. KLEINE en ALBREGT-ENGELMAN, en de Heeren A. PETERS, METSCH en ALBREGT.

GEVOLGD DOOR:

GROOTVADER, ZOON EN KLEINKIND,

Blijspel met Zang.

Om de uitgebreidheid der Voorstelling aanvang ten **HALF ZEVEN** *ure.*

PRIJZEN DER PLAATSEN: Boven Loge *f* 2.—. Beneden Loge *f* 1.50. Parquet *f* 1.25. Parterre *f* 1.—. 1e Amphitheater *f* 1.10. 2e Amphitheater *f* 0.65. Galerij *f* 0.40.

HH. Militairen in uniform op alle rangen half geld.

De plaatsen kunnen besproken worden bij den Heer J. DOESBURG, en op den dag der voorstelling aan den Schouwburg van 11—3 ure.

De lijsten van inteekening op een abonnement van Vijf Holl. Voorstellingen liggen ter lezing van heden, bij den Heer J. DOESBURG, Steenweg.

Boven-Loge *f* **6.—**, Beneden-Loge *f* **5.—**, Parquet *f* **4.—**, Parterre en 1. Amphitheater / **3.—**.

*** De rangschikking met de bewijzen, in het faillissement van CORNELIS JOSEPHUS KOCK, voorheen winkelier, wonende te Utrecht, zijn op bevel van den Regter Commissaris, gedurende 14 dagen ter inzage van een iéder nedergelegd ter Griffie der Arrondissements Regtbank te Utrecht.

De Curators in het faillissement,
J. P. VERLOREN.
P. VERLOREN.

AANBESTEDING VAN BROOD.

*** Het Burgerlijk Armbestuur der stad Utrecht zal de LEVERING VAN BROOD uitbesteden op de Voorwaarden, welke tot den 29. *November* 1859 aan het bureau voor het Armwezen ten stadhuize ter lezing liggen, dagelijks van des morgens 10 tot 12 ure.

De Voorzitter
W. R. BOER.
De Secretaris
W. HUIJDECOPER.

*** Op Dingsdag den 29. November 1859, des voormiddags ten 10 ure, zal men ten overstaan van den Notaris N. FRANÇOIS SNEL, voor het sterfhuis van de Wed. *H. Nederhorst* te Breukelen in de Kerkstraat, publiek verkoopen:

Mahonijhouten grove en andere **Meubelen,** twee Bedden met toebehooren, wollen en katoenen Dekens, Koper, Tin- Blik- Glas- en Aardewerk, Mans- en Vrouwen Onderkleederen en eenig Zilverwerk enz., daags te voren van 10—12 en van 2—4 ure te bezigtigen.

ST. NICOLAAS,

*** heeft dit jaar een buitengewone groote hoeveelheid **GESCHENKEN** in ons Magaz aangebragt, en dit alles is reeds in de daartoe expressief ingerigte appartementen geëtaleerd, zood een ieder zeer gerieflijk een ruim overzigt gegeven wordt. Vooral in **Speelgoederen** is de keu dit jaar groot. Voorts nette **Cartonnages, Albums, Werkdoozen, Papeterien.** Fij Fransche **Passer & Verwdoozen, Bouwdoozen, Legprenten, Prentenboekjes, Zo & Teekenportefeuilles, Sousmains Schrijfportefeuilles,** met & zonder Garnituren **Schrijfcassetten,** Elegante **Damestasjes** met Garnituren, enz. enz. Dit alles benevens v aardige **Surprises** en eene massa andere tot cadeaux geschikte artikelen, twijfelen wij niet of ons een druk bezoek bezorgen.

Stadhuisbrug D. 31. A. GRIJSEELS & Co.

HOUTVERKOOPING

*** Op Donderdag, den 1. December 1859, des vóórmiddags ten 11 ure, ten huize van P. VAN DIJK, te Doorn, van gave, zware en tot **werkhout** geschikte **Beuken, Wilgen** en **Populieren Boomen;** extra goed gewassen **Eiken, Berken** en **Elzen Hakhout,** waaronder zeer geschikt, om wit te maken, **Sparren Takkenbossen,** gehakte **Larixen,** jonge **Eiken Boomen,** enz.

Alles op de goederen behoorende tot de Huizen *Doorn* en *Schoonoord*, en meerendeels te water te vervoeren.

Informatiën bij den Rentmeester VAN DE GEER, op het Huis *Doorn*, of ten kantore van den heer VAN MARIENHOFF, te Wijk bij Duurstede.

*** Op Zaturdag den 10. December 1859, 's namiddags ten 5 ure, zal in het Locaal van Verkoopingen te Utrecht achter St. Pieter in het openbaar worden verkocht:

N°. 1. Eene Kapitale HOUTLOOTS met daaraan en ingebouwde HUIZINGE Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Waardbarrière in de Laauwerecht nabij de Knollenbrug Wijk M. N°. 257.

N°. 2. Een WINKELHUIS en Erve, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Kamp op den hoek van het Achterom Wijk A. N°. 1120.

N°. 3. Eene WONING en Grond te Utrecht, aan het Zand Wijk C. N°. 364.

Breeder bij Biljetten en nader onderrigt te bekomen van al de perceelen bij den Notaris DUIJFJES, en van het 1. perceel ook bij Notaris VAN ZIJDVELD, beide te Utrecht.

Men vraagt

*** in huur een HUISJE, of een BOVENHUIS, van slechts weinige Kamers, tegen een huurprijs van *f* 100 of *f* 125 in het jaar, voor een eenige bejaarde vrouw. Adres aan het bureau dezer Courant, onder letters P. H.

*** H. GEERTSEMA Jr. en J. B. HUBER te Groningen, hebben verzonden: **PROSPECTUS** van eene buitengewoon goedkoope Uitgave van de **Socratische School** of **Wijsbegeerte voor de negentiende Eeuw,** door PH. W. VAN HEUSDE. 3e druk, Uit te geven in 2 deelen, waarvan de prijs bij inteekening is *f* 4,— en buiten inteekening *f* 5,—. De vroegere prijs was *f* 12,—.

De Inteekening staat open tot het verschijnen van het eerste deel, **dat reeds ter perse is.**

BRABENDER'S

Verbeterde Alizarin-Inkt

*** is volkomen vrij van zuren, zoodat de Stalen Pennen er niet door worden aangedaan, ze vloeit gemakkelijk uit de pen, is bij den aanvang niet zoo bleek als andere Inktsoorten en verandert zeer spoedig in het schoonste zwart. Ze verdikt niet, noch in de Pen, noch in den Inktkoker, en beschimmelt nooit.

Ondanks hare vloeibaarheid is deze Alizarin-Inkt tevens voor Copiëer-Inkt uitmuntend geschikt.

Prijs 60, 40, 30 en 20 Cts. het Glazen Tonnetje.

Roode en Blaauwe Inkt,

brillant van kleur en goed vloeibaar, het Fleschje 20 Cts.

J. ALEXANDERS

RESERVOIR-PEN

is de gemakkelijkste en aangenaamste Pen voor allen die eene ligte en loopende hand schrijven.

Het ½ gros-doosje 75 Cts.

Ook geven wij hiermede kennis, dat de zoo gezochte **GILLOTT'S CORRESPONDENTIE-PENNEN** No. 382 of driegaatjes-pen, verder No. 417 en No. 0118, in ¼ gros-doosjes gepakt, weder voorhanden zijn.

Amsterdam Verkoophuis.	Bodegraven, *B. E. C. Schlatman.*
Utrecht *T. Uhlenbroek* Choorst.	Hilversum, *R. J. J. v. Alphen.*
„ *T. Uhlenbroek* O.Gracht bij de Hamburgerbrug.	Kuilenburg, *J. V. Hondius.*
„ *L. J. R. Bosch* Lijnm.	Vianen, *B. Swaving.*
„ *P. J. Huinck*, „	WijkbijDuurst, Wed. *C. Zorn*
Amersfoort, Gebr. *Bruning.*	IJsselstein, *J. Groenhoff.*
„ *G. T. C. v. d. Roemer.*	Zeist, *C. G. Adlung.*
„ *A. H. v. Ruiven.*	en in de bekende dépots in de andere steden.
Baarn, *E. v. Dapperen.*	
„ Gez. *Petersen Nobbe.*	

Nov.	GEHUWD.	
20	B. N. de Hartog en J. S. de Vries.	Bolsward
16	A. Harmens Hzn. en E. Harmens.	Harlinge
16	A. Kastelijn en T. M. Tromp.	Sneek.
17	K. H. B. Palthe en A. M. E. Michorius.	Oldenzaal
18	A. ten Raa en J. Westhoff.	Wijhe.
16	J. C. Smits en A. C. Langeveld.	Oostzaan.
	BEVALLEN.	
19	M. Abrahamson geb. Herschel, zoon.	Zwolle.
20	H. Boelens geb. v. Longen, dochter.	Rijswijk.
19	B. M. Bruning geb. Homulle, dochter	Amsterd
17	J. Pelt geb. Heijdenrijk, zoon.	Hoorn.
20	W. A. Bruineman geb. Schoenmaker, d	Weesp.
19	A. M. Biederlack geb. Mollenbrock, z.	Rotterd
18	H. Cleijndert geb. Vis, dochter.	Nieuwend
18	S. P. Druijvesteijn geb. v. d. Mersch, d.	Amsterd
18	E. A. v. Heijningen geb. Visser, zoon.	's Hage.
21	F. Hoijnck v. Papendrecht geb. Hudig, z.	Amsterd
22	T. P. Hatterman geb. Stoerhaan, doode z.	Amsterd
19	E. E. Loman geb. Lentz, dochter.	Amsterd
18	M. C. Schoor geb v. Pelt, dochter.	Schiedam
19	M. M. v. Voorthuijsen geb. Drooglever, z	Leerdam
18	L. F. Vorstman geb Heemskerk, dochter	Breda.
17	C. S Verkouteren geb. Reijnst, zoon.	Apeldoorn
20	G. Vissering geb. Corver, dochter.	Leijden.
20	B. Weltevreden geb. Duitz, zoon.	Amsterd
21	B. J. Wansink geb. Hamers, zoon.	Deventer.
20	F. E. Willekes geb. Macdonald, zoon.	Haarlem.
	OVERLEDEN.	
18	J. S. Bretz, 65 j.	Nieuwed
22	A. Brouwer geb. de Vries, dochter.	Leijden.
18	C. E. Melgers, 58 j.	Amsterd
20	E. A. Ciriaci geb. Perret.	s' Hage.
19	B. Lelhax, 64 j.	Amsterd
17	M. Dekker Pzn., 35 j.	Zaandam
20	J. S. M. Eijckmans, dochter	Amsterd
20	H. E. J. de Genestet geb. Bienfait.	Amsterd
19	B. J. Hesselink, dochter 6 j.	Zutphen.
16	P. Holtzapffel, 8 j.	Amsterd
19	H. A. Hoek, dochter	Dordrecht
21	A. J. Jantze, 64 j.	s' Hage.
20	P. J. J. J. Kleijn, zoon 23 j.	Brielle.
17	C. Krulder, 69 j.	s' Hage.
23	C. Luijters geb. Maurik, 62 j.	Amsterd
21	C. J. Maessen, dochter.	s' Hage.
21	J. C. v d. Mandele, zoon. 23 j.	Delft
20	W. C v. Meurs, dochter 6 j.	Haarlem.
21	M. A. S. Peters geb. Peters, dochter.	s' Hage.
21	J. Serlé, 72 j.	s' Hage.
15	D. v. Sloterdijck geb. de Vries.	Leeuwa
18	P. C. L. Schuller, zoon 43 j.	Arnhem.
20	K. Vis, 50 j.	Zaandam

WAARNEMINGEN, gedaan op het Koninklijk Ned. Meteorologisch Observatorium te Utrecht. (*Zonnen*...

Nov.	Uren	Wind-rigt.	Wind-kr. Na.	Barom. bij 0°.	Ther F.	Afwijk. d.Temp.	Vochtigh.	Gev. regen.	Opmerking
23	2	z.	0.0	764.77	43.9	+ 1.3	0.82	0.	Ligt bew
	10	zo.	0 0	65.08	37.4	— 1.4	0.93	0.	Bijna bel
24	[illegible]	o.	0 5	65.22	33.3	— 4.9	0.96	0.	Idem.

PRIJZEN DER EFFEKTEN.

AMSTERDAM 23 November 1859.

NEDERLAND.				
Werkel. Schuld	2½	pCt.	62 13/16	62⅞
dito dito	3	„	75	75 1/16
dito dito	4	„	97	
Handelmaatschappij. .	4½	„	125¾	
Oost-Indische Leening	4	„	96¼	
BELGIE.				
Certifik. bij *Rotschild* .	2½	pCt.	52	
SPANJE.				
Obligatien	1¾	pCt.	32 7/16	32⅝
Obligatien	3	„	43 15/16	43¼
Binnenl. Schuld. . . .	3	„	42⅜	42 7/16
Amortisable			11	11 1/16
PORTUGAL.				
Obligatiën	3	pCt.	43⅝	43¾
dito 1856/59 . . .	3	„	42⅛	
RUSLAND.				
Oblig. bij *Hope en C°*.	5	„	104⅛	
Obligat. 1828 & 1829.	5	„	102	
Certifikat. 1831 & 1833	5	„	84⅛	
Certifikaten 1840 . . .	4	„	80 7/16	80½
Cert. bij *Stieglitz* . . .	4	„	80⅜	
dito 5e Serie	5	„	89⅞	90
dito 1855 6e Serie . .	5	„	99⅜	99½
Certifik. van Assign. .	6	„	62⅛	
POLEN.				
Aand. 1835, fl. 500			157½	
Obligatiën	4	pCt.	77⅝	
PRUISSEN.				
Obligatiën	5	„	101⅝	
OOSTENRIJK.				
Oblig. Metaliek	5	pCt.	53⅝	53 11/16
Oblig. Rente Am.. . .	5	„	72 13/16	73
dito dito Nat. 1854. .	5	„	57⅜	57⅝
dito dito	2½	„	28⅝	
BRAZILIE.				
Geldl. 1824, £ 100. .	5	pCt.	99¼	
AMERIKA.				
Ecuad. Oblig. 1855. .	1	„	14½	14 11/16

Snelpersdruk van L. E. BOSCH EN ZOON.

BIJVOEGSEL

BIJ DE UTRECHTSCHE COURANT VAN

DONDERDAG 24 *November* 1859, *No.* 280.

REDEVOERINGEN uitgesproken door de heeren *van Voorthuysen* en *Kien* in de zittingen van den 16. en 17. November 1859.

De heer *van Voorthuysen*: Mijnheer de Voorzitter, even als de geachte spreker die mij voorafging, zal ik kort zijn. Ik geloof met hem dat dit thans pligt is, en ik vlei mij zelfs, dat het mij gelukken zal, uwe aandacht minder lang bezig te houden dan die afgevaardigde. Ik heb evenwel bespeurd, dat ik den vorigen keer te kort heb gesproken, en daarom verzoek ik nog voor een oogenblik uwe aandacht.

Ik moet wijzen op drie punten: op het doel dat de regering zich voorstelt; op het denkbeeld van het centrum, en op de verdediging van het ontwerp. Ik begin met aan den min. van Binnenl. zaken dank te betuigen voor de ernstige wijze, waarop hij mijne vraag betreffende het doel der reg. heeft opgevat. Het bleek daaruit, hoe zeer Z. Exc. doordrongen was van het ernstige van mijn wensch, om dat doel te kennen. Vooral was mij dit aangenaam, omdat van mijne aanhalingen uit de gezegden der regering gesproken was, als van eene bloemlezing uit de gewisselde stukken, hetgeen een vermoeden zoude opwekken, als of ik op eene schertsende wijze over de zaak had gesproken, iets dat weinig zou overeenstemmen met den eerbied, dien ik steeds getoond heb voor de regering.

Het verheugde mij te bespeuren, dat de regering in mijne nasporingen naar haar doel en in het vermelden van hare woorden geen betoog zag van stelselloosheid, gelijk de geachte Spr. uit Dordrecht vermoedde. Deze geachte Spr. die de regering met zooveel vuur heeft verdedigd, heeft toch gesproken van mijn ijver om de stelselloosheid der regering te betoogen. Ik zou hem kunnen vragen, daar het woord door mij niet is gebruikt, of het nevens elkander zien van strijdige gezegden der regering, de gedachte aan stelselloosheid bij hem heeft opgewekt. Maar heb ik die stelselloosheid wel willen betoogen? Ik geloof het niet. Had ik dit gewild, ik had mij kunnen beroepen op zaken, die aangehaald zijn door de Sprs. uit Arnhem, Amersfoort en Delft. Ik herinner slechts aan de deelneming in den Noorderspoorweg, sterk aanbevolen in de memorie van toelichting, verworpen in de memorie van beantwoording op bladz. 24, en op bladz. 25 weder verdedigd. Ik had dan kunnen aantoonen, hoe de regering eene zaak voor goed hield en ze *niet* deed, ze toch *verdedigde*, en zeide dat hij *dwaalde*, aan wiens *wenschen* zij voldeed.

Bij eene zaak van zooveel belang, wilde ik alleen van de regering vernemen, welk doel zij zich had voorgesteld, en ik noemde daarom alleen die gezegden uit de stukken, die hierop betrekking hebben.

Op mijne vraag, welk doel de Regering had bij de keuze der lijnen, ten einde daardoor de juistheid van deze te kunnen beoordeelen en of daarbij niet openbare strijd was in de stukken, heeft de Minister geantwoord, dat er natuurlijk schijnbaar strijd moest ontstaan, daar de Regering aan beide eischen gelijktijdig had willen voldoen: het vervoer van personen en goederen; een betoog dat noodzakelijk eenige verwondering moet opwekken, zoodra men eene stad van 250,000 inwoners, die zeker zooveel personen-vervoer belooft, op den achtergrond zag gesteld. Doch Zijne Excellentie veroorlove mij de opmerking dat de vraag daarmede niet is beantwoord, omdat men, als men twee zoo uiteenloopende einden wil bereiken, de magt behoudt, zich op dat doel te beroepen, dat het meest strookt met de inzigten welke men wil bevredigen. Als men zegt: ik wil *beide* bereiken, kan men bij de ééne lijn zich beroepen op het ééne, bij de andere op het andere doel, en zoo doende kan er strijd blijven bestaan in de maat, waarmede men aan het een of ander doel toegeeft bij de verschillende rigtingen.

Het blijkt uit het gezegde, dat de regering bij de keuze van hare rigtingen geen hoofddoel heeft gehad, dat het noch was het vervoer van personen, noch dat van goederen. Geen wonder derhalve dat het mij moeijelijk viel, dit in de gewisselde stukken te vinden. De regering heeft getracht de beide eischen, de tegenstrijdige belangen, met elkander te vereenigen. Ik zal nu niet onderzoeken in hoeverre het uit de mem. v. toel. en uit de mem. v. beantw. blijken zou, dat de regering deze vereeniging van strijdige belangen op het oog heeft gehad; doch zeer verlangend ben ik naar het oordeel van hen die de wet verdedigden en die betoogden, dat het vervoer van goederen, de handel met het buitenland het hoofddoel moet zijn.

Ik ben hier een woord schuldig aan den geachten spreker uit Rotterdam (den heer *Betz*). Die geachte afgevaardigde verweet mij, dat ik der regering had gevraagd: wat is uw hoofddoel? en dat ik zelf had verzuimd op te geven, wat mijn hoofddoel zou geweest zijn, zoo het mij gegeven ware geweest de lijnen te trekken. Bescheidenheid verbood mij te onderstellen, dat men op het kennen van *mijne meening* daaromtrent zoo hoogen prijs zou stellen. Maar dat verwijt geeft mij aanleiding hem, die de ontwerpen der Regering verdedigde en die dus wel schijnt begrepen te hebben, te vragen, of naar zijne meening de aansluiting te Rotterdam wel bevorderd wordt door het betoog van den min. van Binnenl. zaken, dat hij het personenvervoer met het goederenvervoer heeft willen vereenigen, waardoor hij dus tegenover Rotterdam eene stad van 250,000 zielen heeft gesteld, die zooveel meer vervoer van personen belooft.

Onder dankbetuiging voor de uitvoerige wijze, waarop de regering de vele vragen heeft getracht te beantwoorden, mag ik mijn leedwezen niet ontveinzen, dat zij gemeend heeft zich te kunnen onthouden van een antwoord op de vraag omtrent de doorgraving van Holland op zijn smalst, in verband met den aanleg van spoorwegen, ten einde duidelijk te maken, dat het algemeen belang medebragt dat die handelsstad die den kortsten weg naar zee verkreeg, Amsterdam, niet terstond werd aangesloten aan de spoorwegen van het buitenland, maar dat dit algemeen belang vorderde, dat *die* stad door spoorweglijnen aangesloten werd, die den kortsten weg van zee eerst later zoude verkrijgen, te weten Rotterdam.

Men heeft mij opgemerkt, dat ik gesproken had van een *spoorwegnet*, terwijl de bedoeling alleen was geweest hoofdlijnen te trekken. Ik veroorloof mij op te merken, dat deze dwaling zeer ministerieel was, want boven het kaartje, door de regering uitgegeven, staat: *spoorwegnet van* 1859.

Met leedwezen heb ik intusschen door den minister mijne vrees hooren bevestigen omtrent een van de mazen van het net: de lijn van Utrecht op Zwolle, waaromtrent de minister van binnenlandsche zaken gezegd heeft, dat Zijne Exc. de noodzakelijkheid van ondersteuning erkende, want dat zij anders niet tot stand zou komen. Ik zal mij aan Zijne Exc. verpligt rekenen zoo ik van het voornemen in dezen bij de regering iets meer moge vernemen.

Meermalen is mij verweten, dat ik van slingeringen heb gesproken; ook de minister heeft op dat woord gedrukt. Ik vergenoeg mij alleen op te merken, dat ik de verdediging van omwegen niet kan overeenbrengen met hetgeen de regering zeide te zullen verkrijgen: de snelste gemeenschap van de hoofdzetels van het binnenlandsche verkeer. Hen, die mij verwezen naar de spoorwegkaart van Europa moet ik toch uitnoodigen mij een omweg aan te toonen, als die van Harlingen over Groningen en Zutphen naar Rheine, tenzij de Regering Harlingen niet als haven aan Duitschland wille verbinden.

De Reg. schijnt veel te hechten aan de kostbaarheid van het maken van groote werken door den Staat en werd daarbij ondersteund door den geachten afgevaardigde uit Dordrecht. Deze zeide bij ondervinding te weten, dat de werken voor den Staat gemaakt doorgaans veel kostbaarder zijn, dan hetgeen voor partikulieren wordt verrigt. Ik vraag hem dus: of zijne ondervinding hem overtuigd heeft, dat de aannemers van zulke werken zich kunnen vereenigen om in hunne berekeningen jegens den Staat altijd hoogere eischen te doen, of wel dat de Waterstaat die hunne berekeningen toetst, minder kennis heeft; die Waterstaat, die vroeger, wel is waar, zoo hevig in deze vergadering is gegispt door den geachten afgevaardigde uit Zwolle (den heer *Sloet*), maar thans het eenige te vertrouwen gezag schijnt te zijn bij den overgang van onze rivieren voor den aanleg van bruggen?

Ik ga over tot het tweede punt, de vraag van het centrum. Het is mij opgevallen, dat de leden, die het meest hebben bestreden het denkbeeld van het aansluitingspunt te kiezen in het midden van het rijk, zich steeds in hunnen strijd tot mij hebben gewend. Hadden zij een krachtig betoog willen bestrijden, zij zouden den geachten afgevaardigde uit Delft hebben aangevallen, die het voordeel van een punt in het midden van het rijk heeft aangetoond. Ik denk dat ik die eer heb genoten, omdat ik daarbij woon.

Men heeft toch voorbijgezien, dat ik niet sprak van het middelpunt van het Rijk, maar van een groot *middelpunt van verkeer*, hetgeen ook door de regering was genoemd, en daartoe wees op het gevoelen van de Kamer van Koophandel en den raad van de grootste stad van ons land, Amsterdam, en op het groote middelpunt van verkeer, dat door deze was aangewezen, Utrecht namelijk.

Had ik gesproken van het midden van het Rijk, ik had niet gewezen op Frankrijk, waar Parijs ook niet in het midden is gelegen.

Voor al wat er dus over het midden van het rijk is gezegd, verwijs ik naar het betoog van den geachten afgevaardigde van Delft.

Ik ben intusschen den geachten afgevaardigde uit Zutphen (den heer *Dullert*) verpligt, voor hetgeen deze omtrent een middelpunt heeft gezegd. Hij zeide: »wanneer men meent, dat de spoorwegen van de grootste punten van handelsbeweging en bevolking als van een centraalpunt moeten uitgaan, dan verklaar ik mij daar een voorstander van. Men ziet het nut van dat stelsel in Frankrijk en bij onze Duitsche naburen." Het is juist in dien geest, dat ik meende dat de kamer van koophandel van eene stad met de grootste bevolking regt had een centrum aan te wijzen. Daarom heb ik dan ook aan de regering gevraagd, waarom

zij op dat centrum weinig acht heeft geslagen, te meer, wanneer men let op de bescheidenheid, door die groote handelsstad in acht genomen door niet te eischen dat zij zelve het uitgangspunt zou wezen, maar dat daarvoor een punt zou worden gekozen, dat ook voor de andere handelsstad, die nog niet de helft van hare bevolking heeft, geschikt kan worden geacht.

En dat die kamer van koophandel niet zoo ver heeft misgetast, niet zoo ongerijmd was in hare eischen, kan onder anderen blijken uit de uitkomsten van den Rijnspoorweg.

Bij welke plaatsen is op het oogenblik het meeste spoorwegvervoer? Ik behoef hier slechts te verwijzen naar den staat van den Rijnspoorweg, vervat in het Statistisch Jaarboek, door het Departement van Binnenlandsche Zaken uitgegeven. Men vindt daar, dat het personenvervoer in Utrecht was 190,446, dat de opbrengst der goederen ƒ 54,502 bedroeg; dat te Rotterdam het personenvervoer slechts 109,164 en de opbrengst van het goederenvervoer slechts ƒ 45,708 bedroeg, terwijl eindelijk in Amsterdam het personenvervoer 189,858 en de opbrengst van het goederenvervoer ƒ 71,049 bedroeg.

Bovendien verdienen deze opgaven onze opmerkzaamheid, zoo wij letten op den wensch, die volgens den minister van binnenlandsche zaken de regering bezielde, om zooveel mogelijk het personenvervoer met het goederenvervoer te vereenigen. Eene nadere aansluiting van Amsterdam aan het spoorwegnet had men vooral mogen verwachten bij dezen minister van financiën, die, zoo als hij eergister zeide, den transitohandel van Amsterdam naar Hamburg en Bremen had zien verhuizen. Hij had dan immers zelfs steun gevonden bij den afgevaardigde uit Rotterdam, die zeide, dat het opwekken van vertier het hoofddoel van den spoorweg was.

Ik eindig met een woord over den indruk, dien de verdediging van het ontwerp door de voorstanders op mij gemaakt heeft.

De geachte afgevaardigde uit Nijmegen (de heer *Dommer van Poldersveldt)* heeft verklaard, dat hij nooit met zooveel gerustheid zijne stem heeft uitgebragt als thans het geval is. Mijnheer de Voorzitter, ik ben thans even gelukkig als hij. De gevoerde beraadslaging heeft elken schroom bij mij weggenomen. Met volle overtuiging verklaar ik mij *tegen* deze wet. Kan ik toch wel stemmen voor eene wet, als ik niet alleen zie dat zij met zooveel kracht wordt bestreden, maar ook, dat de krachtigste verdediger van de wet, uit Rotterdam afgevaardigd, de Reg. sterk tegenspreekt? Hij toch leverde het betoog, dat handelslijnen, lijnen voor den handel met het buitenland, hoofddoel zijn, terwijl de Reg. uit het voorbeeld van Belgie het bewijs trekt in een lang betoog van 2 bladz. folio, dat het goederenvervoer de bijzaak is. Bij de openbare beraadslaging heeft zij wel verklaard dat zij beide oogmerken wilde vereenigen, maar zij bleef wijzen op het grootere voordeel dat van personenvervoer te wachten is; weder in strijd met dien afgevaardigde, die zeide, dat de spoorweg niet moest worden aangelegd om geld aan de ondernemers te bezorgen. In een geacht en veel gelezen dagblad, mij door de redactie gezonden, waarvoor ik haar dankbaar was, las ik dat de tegenstanders van den heer *Betz* zullen moeten bewijzen, dat in een land van handel als het onze personenvervoer de hoofdzaak is. Maar wie zou dit behoeven te doen, waar de regering, die door den heer *Betz* verdedigd wordt, reeds gezegd heeft: »Men mag de belangen van het goederenvervoer naar het buitenland niet te hoog doen gelden, waar de rigting te bepalen is van een spoorweg, die onder garantie van den Staat wordt aangelegd"? Wie zal den heer *Betz* bestrijden, daar hij door de regering wordt tegengesproken, welke hij verdedigde?

Doch dit is het niet alleen. Terwijl de bestrijders van het wetsontwerp zich zonder voorbehoud daartegen verklaren, zijn de verdedigers weinig bevredigd. De geachte afgevaardigde uit Nijmegen (de heer *Dommer van Poldersveldt)* zegt ronduit, dat hij behoort tot die kategorie van leden, die over ondergeschikte punten zullen heenstappen, bijv. de gevaren van den Tielerwaard voor ijsverstopping. Hij miste ongaarne de lijnen tot aansluiting van Tilburg aan Belgie. Hij noemde dit eene *lacune*. De lijn van Turnhout naar Belgie — zegt hij — maakt, als men de kaart ziet, de schakel uit het hart van Belgie naar het noorden van ons land en naar Noord-Duitschland. Het zij mij in het voorbijgaan geoorloofd er op te wijzen hoe zeer die afgevaardigde prijs stelt op een weg naar het hart van België, terwijl die geachte spreker ook heeft gezegd zich te vereenigen met de Rotterdamsche brochure, die zegt dat de lijn door het hart van Nederland minder wenschelijk was.

De geachte afgevaardigde uit Rotterdam (de heer *Hoynck van Papendrecht)* wees op de voordeelen van den transitohandel en was dus ook in strijd met de Regering, die dien handel zelve heeft genoemd: »*een weinig beduidend doel."*

De geachte afgevaardigde uit Maastricht (de heer *van Wintershoven)* sprak van het nut der spoorwegen vooral voor internationale handelsbetrekkingen en verschilde dus van de Regering, bij wie binnenlandsch verkeer hoofdzaak was.

De geachte afgevaardigde uit Zutphen (de heer *Dullert)* moest ook over nevenwenschen heenstappen, gelijk bij het gevaar van de brug over den Rijn voor de stad Arnhem, om iets grootsch te bereiken.

De geachte afgevaardigde uit Zuidhorn (de heer *Reinders)* betreurde het dat Friesland en Groningen van het buitenland waren afgesloten, dat de belangen van zijn gewest waren miskend; en de geachte afgevaardigde uit Zwolle (de heer *van Zuylen van Nyevelt)* vond het te bejammeren dat men niet had getracht de belangen der beide groote koopsteden te vereenigen.

Wanneer ik nu in aanmerking neem, dat dit ontwerp door een zeer groot gedeelte van de leden dezer vergadering met zooveel kracht en kennis is bestreden, dat sommige verdedigers zelfs in strijd zijn met de inzigten van de regering wat het *hoofddoel* van den aanleg van spoorwegen in ons land betreft; en andere weinig tevreden zijn, dan vraag ik, of de gevoerde beraadslaging mij niet heeft moeten versterken in het voornemen om mijne stem te weigeren aan een ontwerp, dat ons volk aansprakelijk stelt voor ettelijke millioenen, gelijk de geachte afgevaardigde uit Hoorn zich uitdrukte; een ontwerp, waarbij men, volgens den min. van financiën, afstand moet doen van de vervulling van den algemeenen wensch naar vermindering van lasten, waarvan het voordeel op alle plaatsen zal worden gevoeld; de belasting op het patent, zoo krachtig bestreden door den geachte afgevaardigde uit Goes, de hoofdelijke omslagen in de groote gemeenten, in wier behoeften het ministerie zou te gemoet komen; den akzijns op brandstof en vleesch voor de eerste jaren niet alleen helpt bestendigen maar eene verhooging van lasten welligt onvermijdelijk zal maken, zoo de Oost-Indische bezittingen minder opleveren; een wets-ontwerp, welks aanneming door den geachten afgevaardigde der bevoorregte Zuidhollandsche steden een nationale ramp is genoemd geworden?

De heer *Kien:* Ik kom niet terug op *de Staatsspoorwegen*, dan alleen om mijn genoegen te betuigen, dat ik al meer en meer stemmen daarvoor heb hooren opgaan, en ik van lieverlede in dat opzigt hier uit mijnen *geïsoleerden* toestand geraak.

Ik zal mij ook bij de *rigting der spoorwegen* en wat het *centraalpunt* betreft niet ophouden, dan alleen om evenzeer mijn genoegen te betuigen, dat de meeste leden dezer Kamer, die hun gevoelen uitten, de voorkeur geven aan eene lijn, die van Utrecht zal uitgaan *Oostwaarts* naar Rheine, en eene, die *Zuidwaarts* Utrecht met 's Hertogenbosch moet verbinden.

Het is mijn voornemen thans meer bepaald stil te staan bij een bezwaar, dat door de Regering is geopperd met betrekking tot den overgang der rivier bij Kuilenburg, in verband met de belangrijke waterkeering: *den Lekdijk bovendams.*

In het algemeen had ik mij gevleid, dat, na het laatst uitvoerig verslag van den heer *Fijnje*, de overgang van onze rivieren *in het midden* van het land niet alleen in de publieke opinie eene schrede zoude zijn vooruitgegaan — zoo als werkelijk het geval is, — maar ook dat de Regering, ten minste uit een *technisch* oogpunt, daaraan minder tegenstand zou hebben geboden. Ik had dit voor de eere van de Regering gewenscht. Maar het schijnt, dat, ofschoon dan ook die overgang door haar niet onbepaald wordt verworpen, zij dien nogtans èn als kostbaar èn, voornamelijk ook met het oog op den belangrijken Lekdijk bovendams, als gevaarlijk bij voortduring meent te moeten bestrijden.

Maar heeft die Regering, ik vraag het, zich wel den tijd gegund om eens ernstig over dat, tot in de bijzonderheden toe, ontwikkeld verslag na te denken? Heeft zij zich wel eens verwaardigd om al die uitmuntende gedetailleerde plans, kaarten en berekeningen in te zien? Vele deskundigen toch — en vooral zij die met die nadere plans en bijlagen, bij dat verslag behoorende, bekend werden, — toonden hunne groote ingenomenheid met dat plan en meenden, dat de bekwame ingenieur *Fijnje alle bezwaren had weten uit den weg te ruimen.*

Ik voor mij, Mijnheer de Voorzitter, durf uit een technisch oogpunt hier niet beoordeelen of beslissen; maar ik blijf nogtans groote waarde hechten aan het gevoelen van een *deskundig* en *eerlijk* man, die, na locale opnemingen en overweging der bezwaren volmondig verklaren en zeggen durft: »Ik mag dan ook de overtuiging uit»spreken, dat men aan al de bezwaren, die men vreezen »moet te kwetsen, in ruime mate te gemoet ge»komen is, en dat de voorgestelde ontwerpen »geheel voorzien *in hetgeen uit het oogpunt van het* »*rivierbelang* en van de *algemeene belangen* moest »worden in acht genomen."

In de laatste dagen werd dat gevoelen op eene merkwaardige wijze bevestigd door een ander deskundigen ingenieur, den heer *Stieltjes*, in zijne »Beschouwingen over de Spoorwegen." Hij beaamt niet alleen het gevoelen van den heer *Fijnje*, maar hij oordeelt zelfs de berekeningen te hoog; de heer *Fijnje*, zoo als hij zegt: »is gewoon alles buitengewoon hoog te begrooten en alles zeer stevig te ontwerpen;" en hij houdt zich overtuigd: »dat de 10 millioen voor den bruggenbouw *eer te hoog dan te laag zijn gesteld*," hetgeen hij daaraan toeschrijft dat de heer *Fijnje* gelukkiger is geweest in de keuze van de overgangen en gelukkiger dan de Regering in zijn bruggenstelsel. De heer *Stieltjes* behandelt ook speciaal in een afzonderlijk Hoofdstuk (VIII): de *Quaestie der Dijken*. Het zij mij vergund de aandacht van de Kamer bijzonder te vestigen op hetgeen daaromtrent op bladz. 19 te lezen staat: »Men vreest, zegt hij, dat pijlers in het rivierbed aanleiding zullen geven tot ijsverstoppingen. De ondervinding heeft reeds bewezen, dat openingen van 50 el bij Westervoort geene belemmering geven; de kleine openingen van 15 el der draaibrug wel. Neemt men het stelsel van den heer *Fijnje* aan, die de brug nog iets hooger dan die te Keulen legt, dan vervalt dit bezwaar; en neemt men dan openingen van 70 tot 100 el aan, dan zal alle gevaar wel geweken zijn. Houdt men echter in het oog, dat ijsverstoppingen meestal ontstaan in gebrekkige, breede, ondiepe, met eilanden bezaaide riviervakken; maar dat bij den bouw eener brug tevens groote sommen worden besteed aan *rivierverbetering*, dan lijdt het geen twijfel, of *het verbeterde riviervak met de pijlers zal minder gevaarlijk zijn dan het niet verbeterde zonder de pijlers.* Tevens ligt het in den aard der zaak, dat gelijktijdig de dijken *boven de* brug, buiten kosten der dijksbesturen, verzwaard worden. Zagen deze de zaak goed in, zij moesten (natuurlijk behoudens de noodige voorzorgmaatregelen) *den bouw eener brug als eene gewenschte zaak met alle krachten ondersteunen.*"

Mag men nu niet, ik vraag het met vertrouwen, aan de eenstemmige verklaringen van die deskundigen eenige waarde hechten? Of heeft in zake van waterbouwkunde de Regering alleen de wijsheid in pacht, — in hare magt — *achter slot* zou ik haast, met het oog op zekere omstandigheid, durven zeggen?

Ik bepaal mij thans meer bijzonder tot het bezwaar ten opzigte van den Noorder-Lekdijk. Ik zeg: moet het aan elk onbevooroordeelde niet dadelijk eenige geruststelling geven, dat men geen enkelen kreet van bekommering hoort opgaan uit den mond van die honderdduizenden, die de 220,000 bunders, achter dien dijk gelegen, bewonen, en wier dierbaarste belangen, wier leven zelfs, in gevaar zou worden gebragt? Geen enkel geluid van een beangst gemoed doet zich hooren! Integendeel, de belangstelling daar in den aanleg van den spoorweg, met overbrugging bij Kuilenburg en verder naar 's Hertogenbosch, is èn te Utrecht en te Amsterdam en omliggende plaatsen, groot en algemeen. Het legio hier ingediende adressen kan daarvan de sprekendste getuigenis dragen. Maar zag men dan tegen dat *roekelooze?* plan niet in oppositie komen het Dijksbestuur van die belangrijke waterkeering, anders niet zoo gemakkelijk; — dat meer dan eens gemeend heeft zich tegen regeringsontwerpen te moeten verklaren, zoo als bij den min doordachten aanleg van de forten te Honswijk en te Vreeswijk is geschied? Niets van dit alles! Integendeel, de Staten van Utrecht, over deze zaak raadplegende, besloten eenstemmig, en niettegenstaande in die vergadering vele leden van dijksbesturen zitting hebben, zich tot deze Kamer te wenden met eerbiedig verzoek, dat *de kortste directe verbinding* mogt worden aangenomen, op 's Hertogenbosch *gaande*, zoo staat in het adres, *van Utrecht over Kuilenburg derwaarts, waardoor de belangen van handel en nijverheid en landbouw van de provinciën Noordholland en Utrecht zoo zeer zouden worden gebaat.* Dit besluit moet, dunkt mij, vooral bij den Min. van Binnenl. Zaken zwaar wegen, die in zijne laatste rede zoo duidelijk deed uitkomen (bij gelegenheid dat hij zijne verwondering te kennen gaf dat eenige leden uit Friesland een ander gevoelen dan de Provinciale Staten voorstonden), dat hij in zulke zaken het oordeel der Provinciale Staten van gewigt acht, *die*, zeide hij, *in de eerste plaats geacht moeten worden de belangen hunner provincie te kennen.* Welnu, ik deel in het gevoelen der Provinciale Staten van Utrecht zoowel als van die uit Noordholland, en ik hoop dat de Minister van Binnenlandsche Zaken ook daaraan bij nadere overweging wel eene hooge waarde zal willen hechten,

Ik had niet gedacht, Mijnheer de Voorzitter, dat het noodig zou geweest zijn nog verder over den toestand van den Lekdijk-Bovendams te redetwisten, nadat de geachte spreker uit Amersfoort, hetgeen daaromtrent laatstelijk in de Memorie van Beantwoording voorkomt, op zulk eene uitmuntende wijze heeft wederlegd en ontzenuwd; — nadat hij, met volledige kennis van zaken toegerust, en met de vroegere verslagen en rapporten in de hand, (die thans ten minste van geene partijdigheid kunnen worden verdacht,) ten duidelijkste heeft doen uitkomen dat het dijksbestuur reeds in 1822 met regt berigten kon »dat voornamelijk sedert de in 1765 aangebragte verzwaringen en verbeteringen aan den dijk, de toestand zóó voldoende is, *dat er geene gevaarlijke plaats meer te vinden was, en sedert 1768 geen verzinkingen meer in den Lekdijk Bovendams hebben plaats gehad.* Het was mijn voornemen, aanvankelijk alleen te verklaren, dat ik mij geheel en al met de beschouwingen van dien geachten spreker vereenigde, en dat ik de voorstelling der Regering in dit opzigt *onnauwkeurig* en *overdreven* achtte;

maar thans, nu de Minister van Binnenlandsche zeker op nieuw een aanval tegen dien dijk heeft gewaagd, acht ik mij verpligt ook van mijne zijde, in het belang der zaak, daartegen op te komen. Ik trek partij voor dien dijk! Wat de regering daarvan zegt, is »oude kost" »c'est de l'histoire ancienne." Indien zij een *historieel* relaas van dien dijk had willen zamenstellen, dan had zij nog tot veel vroeger kunnen opklimmen, ons kunnen vertellen hoe het *Floris IV* Graaf van Holland was, die omstreeks 1234 dien dijk van Amerongen tot Schoonhoven op zijn eigen kosten deed aanleggen, (1) hoe in 1323 *Joan van Diest*, bisschop van Utrecht, een collegie van dijkgraaf en hoogheemraden voor den Lekdijk Bovendams instelde, om »dien dick te koeren en schouwen" en zorg te dragen »om dat die dijck: alsoo groot altoos sal bliven, zonder minren, maar altoos meerën", hoe in volgende eeuwen aan dat verlangen werd voldaan en gestadig de dijk ontwikkelde, in omvang toenam en *meerderde*, en hoe hij later was en bleef het troetelkind der provincie Utrecht en ook van Holland — waaraan schatten werden besteed — die gelukkig uit hoofde van zijne deugdzaamheid en degelijkheid — thans de gewenschte vruchten dragen. Maar waartoe zou die oprakeling dienen? Het is niet het verledene, maar het heden dat ter toetse moet worden gebragt. Of zal men (om een voorbeeld te gebruiken) bij de beantwoording der vraag: of iemand, die in de volle kracht is van zijn leven, wel vast op zijne beenen staat en een last zou kunnen dragen, het tegendeel gaan beweren, op grond: dat hij waggelde in zijne kindschheid, wankelde in zijne jeugd en wel eens uitgleed of struikelde in zijne jongelingsjaren? Wie deed dit niet? Die oordeelvelling zou hard en onbillijk zijn, dunkt mij, en dit is zij ook in toepassing op onzen Lekdijk. Ik, Mijnheer de Voorzitter, die de eer heb hoogheemraad van dat collegie te zijn en dien dijk mede moet »koeren en schouwen" en voor zijne gestadige *»meerdering"* moet zorgen, kom op voor de soliditeit van dien dijk. Ik meen met grond: *op het grootsche van zijne constructie te mogen roemen.* Hoewel ingenomen met dien dijk, zijn de woorden die ik daar bezig, de mijne toch niet, Mijnheer de Voorzitter! Een uitmuntend staatsman en redenaar, later minister van Finantiën, een man wiens woorden, naar ik meen, bij den Minister van Finantien en ook bij den Min. van Binnenl. Zaken voorzeker gezag zullen uitoefenen — de heer *van Tets van Goudriaan*, — wees in zijne merkwaardige aanspraak in de vergadering der Staten van Holland — toen men kort te voren in de steden Utrecht en Amsterdam, ja in de geheele provincie eene ijdele vrees had verspreid, — op *»het grootsche der constructie, waarop die dijk kon roemen."* Hij deed dit, *toen men kort te voren in de steden Utrecht en Amsterdam eene* IJDELE VREES *had verspreid.* Die woorden zijn mede de mijne niet, maar werden van wege de riviercommissie van 1821 gebezigd, waarop de Minister van Binnenlandsche Zaken zich beroept. De vrees was dus *ijdel*, die destijds — (gij hoordet het hem onlangs zelf met veel levendigheid vertellen, zie *Bijblad* pag. 108) mede beving een jeugdigen luitenant, die, aan het vuur welligt meer dan aan het water gewoon, misschien voor het eerst in zijn leven eene rivier hare kluisters zag verbreken, en nadat hij twee dagen en twee nachten op den dijk bij het dijkleger had doorgebragt, ligtgeloovig en ligtvaardig die ijdele vrees hielp verspreiden; eene soort van watervrees, die, gelijk het schijnt, hem ook in later tijd is bijgebleven, en zijn gemoed nog zoozeer bezwaart, dat hij niet zonder bekommering aan dien Lekdijk kan denken. Van daar welligt zijne vooringenomenheid met den hoogen, droogen en ijzerharden grond van de Mookerheide, ofschoon ik daarmede weêr niet zijne belangstelling voor den *Moerdijk* kan rijmen. Doch hoe dit zij, de geachte spreker uit Maastricht stelle zich gerust in zijne warme belangstelling voor Utrecht. Zijne vrees was destijds *ijdel* en zij is het *thans* nog meer dan *toen*.

Het is nogtans zoo, — de Minister van Binnenlandsche Zaken heeft er op gewezen, met aanhaling der woorden van het rapport — dat de riviercommissie van 1821 niet in die hooge mate in de gerustheid van het dijksbestuur deelde. Ter wederlegging van het *aangehaalde* voer ik dezelfde redenen aan, die eertijds reeds het dijkscollegie bezigde:

»1°. Uit zulke *onbepaalde* uitdrukkingen is weinig te leeren, vooral daar dezelve op de *beide* dijken, *boven- en benedendams*, eveneens worden toegepast, ofschoon er merkelijk verschil in den aanleg van beide bestaat (bladz. 28); en

»2°. Wij hebben geene *onzekere theorie zonder gronden van ondervinding* voorgesteld, maar uit eene tachtigjarige ondervinding bewezen, dat diezelfde dijk, die voorheen bij elke hooge rivier in gevaar werd gebragt, nu door de aangebragte verzwaring en doelmatige bermen langs de binnenzijde in zulk een toestand is gebragt, dat dezelve gedurende eene reeks van jaren veel hoogere waterstanden, en wel bijzonder die van 1809 en 1820, *zonder de minste teekenen van gevaar heeft verduurd.* Thans zouden wij het voorbeeld van 1824 daarbij kunnen voegen;" enz. (bladz. 12). (2)

Maar het zij dan zoo, als de Minister op gezag der rivier-commissie beweerde. Ik neem eens aan: dat het dijkscollegie werkelijk den toestand destijds *te gunstig* beschouwde; en dat de rivier-commissie van 1821 te regt uit hoofde van het hooge belang der waterkeering »op eene verzwaring aandrong, die meer dan 2 millioen moest kosten," door welke »voorgeslagen verzwaring — zoo leest men in het rapport — de dijk *ongemeen in kracht* en *sterkte zou toenemen*, en men met *nog meer grond* dan thans *op het grootsche van zijne constructie zou kunnen roemen.*"

Welnu, dat plan der commissie vond bijval bij de Regering. Het is verwezenlijkt. Men kan dat zien uit de verschillende verslagen aan den Koning over de openbare werken, ook aan deze Kamer medegedeeld.

In het verslag van 1854 vindt men (bladz. 143) het rapport van de heeren *Ferrand* en *v. d. Kun*, waarin ik lees: »De Riviercommissie van 1828 vereenigt zich met de verhooging en versterking van den noorder Lekdijk, die door de Riviercommissie van 1821 tot een bedrag van *f* 2,200,000 is voorgedragen."

De Riviercommissie van 1828 vereenigt zich met betrekking tot deze zaak (zie hetzelfde verslag bladz. 121): »De Commissie van 1821 heeft voorgesteld, om aan gemelden dijk zoodanige hoogte en zwaarte te geven, dat *redelijkerwijze geen vrees voor doorbraak of overloop, bij zeer hoogen waterstanden*, **met of zonder ijs,** *kan overblijven*, en de tegenwoordige Commissie heeft eenstemmig gemeend zich in het algemeen met dit denkbeeld te moeten vereenigen." Zij zegt verder (bladz. 123): dat dan, als dat verrigt is, »men, *menschelijkerwijze* gesproken, voor geene *doorbraak of overloop van denzelven behoeft beducht te zijn.*" En wat geschiedde nu verder? (Sedert 1825 was men, meen ik, reeds met de verzwaring begonnen.) De genoemde Commissie hield eene inspectie over den dijk; »en bij die inspectie," zegt zij, »door eenige van hare deskundige leden in October van het jaar 1837 gedaan, is gebleken, dat in het 1ste kwartier, van Amerongen tot beneden Wijk bij Duurstede, welk dijkvak 11,000 à 12,000 el lengte heeft, slechts eenige verzwaringen zijn aangebragt; doch zonder dat daarbij eenige verhooging heeft plaats gehad. Dit gedeelte dijks is derhalve meerendeels nog in deszelfs vorigen toestand en niet meer dan een gewone zware bandijk, voorzien van eene kade van meerdere of mindere hoogte, op den binnenkant der kruin gelegen."

Met uitzondering van dit dijkvak was dus reeds in 1837 de geprojecteerde verzwaring aangebragt. Het 1ste kwartier van Amerongen tot Wijk bij Duurstede bleef alleen volgens het rapport dier commissie nog over. Maar ook dat vak is naderhand verbeterd.

Ik beroep mij op de regeringsverslagen zelve. In het verslag van 1854, pag. 84, leest men; »Het collegie van den *Lekdijk Bovendams* heeft het gedeelte van den dijk van het huis de Veertig Garden tot Amerongen aanmerkelijk doen verhoogen en verzwaren: de kruinsbreedte bedraagt niet minder dan 7,50 el." In het verslag over 1857, pag. 101: »Het collegie gaat voort met het verbeteren van den dijk; daartoe is een gedeelte tusschen de Natewisch en Wijk bij Duurstede opgemaakt, de kruin verbreed, de kade weggewerkt, terwijl de taluds zijn opgemaakt." En in het laatste verslag over 1858: »Lekdijk Bovendams." »Het dijkscollegie gaat steeds met ijver voort in het verbeteren van deze zoo belangrijke waterkeering, en is daarmede thans gevorderd *tot aan Wijk bij Duurstede*, (juist dat gedeelte hetwelk nog te doen overbleef). »Van den aanvang des dijks aan de hooge gronden te Amerongen tot aan Wijk bij Duurstede, zijnde over 8600 el afstand, is de dijk gebragt op eene doorgaande kruinsbreedte van 7,50 el, met binnen- en buitentaluds van 3 op 1. Dit zijn dezelfde afmetingen welke in het rapport der Riviercommissie van 1821 werden voorgesteld."

Mag ik dan nu niet te regt *op het grootsche der constructie van dezen dijk roemen*, op grond van hetgeen de Riviercommissie in 1821 zelve beweerde? Mag ik mij niet beklagen over de *ijdele vrees* die door de Regering voor dien dijk hier in de discussie opgeworpen wordt? Waar vindt men een rivierdijk met eene doorgaande kruinsbreedte van 7,50 el, met binnen- en buitentaluds van minstens 3 op 1, die niet meer zakt, die niet noemenswaardig meer kwelt? Ik ken, Mijnheer de Voorzitter, slechts ééne kwelling van eenig belang. Zij is te Vreeswijk, in de nabijheid van het fort, en juist ter plaatse waar men van regeringswege eene nieuwe diepe gracht wilde gaan graven, toen dit nog bij tijds door het dijksbestuur werd belet. Ik wenschte wel dat mijne geachte medeleden uit andere streken, bijv. uit Limburg, Zeeland en uit sommige plaatsen van Noordbrabant, die *gemoedelijke bezwaren* koesteren voor dien dijk, uit *teedere bezorgdheid* voor het welzijn der daarachter wonende bevolking, zich door eigen oculaire inspectie van de soliditeit van dien dijk en de *ijdelheid* van hun vrees kwamen overtuigen. Ik vlei mij, dat zelfs de geachte afgevaardigde uit Limburg (de heer *de Bieberstein*), die uit vroegere herinnering zooveel bekommering overhield, wanneer hij na een tijdsverloop van 35 à 40 jaren dien dijk terugziet, daarop — zelfs bij dijkleger en ijsgang — wel twee dagen en twee nachten zonder ongerustheid zou kunnen vertoeven.

»Gij hebt, — schreef in der tijd met eenige vinnigheid een onzer uitstekendste geleerden, de voor hen, die hem kenden, onvergetelijke hoogleeraar *Moll* — gij! (dijkscollegie van den Lekdijk Bovendams) hebt, zooveel ik weet, geene ondervinding van *doorbraak* en *overloop kunnen hebben*, aangezien de laatste doorbraak aan uwen dijk in 1747 is voorgevallen en ik niet weet dat uw dijk bij menschengeheugen *overgeloopen* is." Het is waar, de geachte afgevaardigde uit Amersfoort heeft er reeds op gewezen, dat de dijk, die gezegd wordt op zulk slecht staal te rusten, thans niet alleen in een tijdsverloop van 112 jaren tegen elken waterstand is bestand geweest, maar dat ook daarin gedurende 90 jaren zich geene verontrustende verschijnselen hebben geopenbaard; maar van *overloopen* kan men nu ten minste ook uit de *opgedane ondervinding* spreken. Daaromtrent beaam ik, als *ooggetuige* hetgeen door mijn geachten ambtgenoot gezegd werd. Zie bladz. 113 van het *Bijblad*.

Het is opmerkelijk, dat die overloop juist plaats had *boven* de plaats, waar de overbrugging door den heer *Fijnje* is geprojecteerd; *het dijkvak daar heeft dus de proef doorgestaan.* En dáár op dat punt komt juist ons die wetenschap te pas; want wat hebben wij te maken met ver van die plek verwijderde streken, waarop de Minister en de Regering zich in haar betoog beroept?

De Lekdijk bovendams is 33,466 Nederl. ellen lang of tusschen de 6 en 7 uren gaans. Wat beduidt het nu (al was het zoo) dat *beneden* de geprojecteerde overbrugging eenige uren verder geen goed staal aanwezig is? Wat beduidt het, of bij Amerongen of de Veertig Garden de toestand van den dijk eenige bekommering zou kunnen verwekken? Dit doet immers bij eene overbrugging nabij Kuilenburg niets ter zake. *Qui non bene distinguit, non bene docet.* De vraag is, of de grondslag van den dijk eenige honderde ellen *boven* de geprojecteerde brug vast en stevig is, en zoo noodig nog verzwaring zou kunnen dragen; eene verzwaring, die nota bene toch in het plan der Regering ligt, zooals blijkt uit het verlangen van den Waterstaat, om de daar nieuw gebouwde dijksmagazijnen hooger te plaatsen dan de tegenwoordige dijkskruin is. Men zie het Verslag over de openbare werken in 1857.

Ik lees daar: »Lekdijk Bovendams." »Het collegie gaat voort met het verbeteren van den dijk" enz.

»Verder zijn bij den Doornboom en boven Honswijk gemetselde dijksmagazijnen gebouwd, *welke zoodanig geplaatst zijn*, dat ze bij eene eventuele *verhooging* en *verzwaring des dijks* niet hinderlijk kunnen zijn."

De Regering heeft dus zelve reeds op de plaats in quaestie, eene aanmerkelijke *verhooging* en *verzwaring* op het oog.

En nu heeft, ik herhaal het, de ondervinding in 1855 opgedaan, juist de volkomene deugdzaamheid van dien dijk daar bevestigd, vermits hij zelfs een vrij langdurigen *overloop*, bij ijsgang, zonder eenigen hinder kon verdragen. De natuur van den dijk heeft bevestigd dat hij was sterker dan de leer.

De Minister heeft zich beroepen op het fort te Hondswijk. Ik erken het, Mijnheer de Voorzitter, het is eene plaats, wel *beneden*, maar toch meer in de onmiddellijke nabijheid gelegen.

Maar wat is daar dan gebeurd? De grond van zeer hoog en nieuw opgeworpen wallen is kort na de daarstelling hier en daar ingezakt of uitgegleden. Ik ontken dat niet. Ik merk daartegen slechts op: 1. dat de *nieuw gelegde zeer zware dijk* daar ter plaatse geen spoor van verzakkiug heeft vertoond; 2. dat werkelijk, ja op een meer landwaarts in gelegen punt van het fort eene uitzetting en gedeeltelijke inzakking heeft plaats gehad van eene zeer hooge en steile borstwering. Maar waar? Daar waar aan den voet van dien hoog opgeworpen wal eene zeer diepe gracht was uitgegraven; en 3. dat na de vastzetting van die aardmassa's thans de weêr opgemaakte hooge en onder profil gebragte steile borstweringen geen scheur of geen spoor van verzakking vertoonen. Hieruit blijkt, dunkt mij, wederom voldoende, dat als de zetting eens heeft plaats gehad, de ondergrond in staat is om de zwaarste aardmassa's te dragen; en dat ook op dien grond zeer kolossale gebouwen veilig kunnen rusten, getuigt de grootste bomvrije toren in ons land, die midden uit het fort oprijst, en op wiens stevig metselwerk, zonder zetting of scheur, als een model van soliditeit door 's lands genie kan worden gewezen.

Ik heb gemeend, Mijnheer de Voorzitter, bij het bezwaar tegen de overbrugging in het midden van ons land bij Kuilenburg, voor zooveel den Lekdijk bovendams daarbij betrokken is, eenigzins uitvoerig te moeten stilstaan, niet alleen omdat ook de Regering dat deed en het *bezwaar als zwaarwigtig* doet gelden, en de Minister van Binnenl. Zaken in zijne rede dat punt op nieuw ter sprake bragt, maar ook omdat het in mijne oogen een zeer gewigtig punt is — een kardinaal punt, — dat bij bepaling der rigting de keuze der lijnen eenigermate beheerscht. De overgang bij Kuilenburg wordt door den handel

---

(1) »Deze graaf hadden ten versoucke en ootmoediger bede synen broeder *Otto* (die in 1234 ghekoren was, de XXVI bisschop van Utrecht) doen legghen een stercken dyc van Amerongen tot Schoonoven op syner eygen kosten, en tot syner eeuwigen memorien en lof dede hy de Stichte van Utrecht veel goets." (Zie GOUDHOEVEN *Kronijk van Holland*, bladz. 304.)

(2) Zie Memorie van het collegie van den Lekdijk Bovendams, over het Rapport enz. 1828.

en de nijverheid; door de kamers van koophandel te Amsterdam, te Utrecht en te 's Bosch, en vele andere plaatsen in ons land eenstemmig, bij voorkeur, gewenscht. Het zou te betreuren zijn, wanneer bezwaren van technischen aard het vervullen van al die wenschen in den weg zouden moeten staan; waardoor niet alleen thans, maar welligt voor altijd eene vruchtbare landstreek met eene talrijke en nijvere bevolking tusschen Utrecht en 's Bosch (die met deze beide plaatsen medegerekend op meer dan 100,000 zielen kan worden geschat) van het genot eener spoorweglijn zouden verstoken blijven.

»Kunnen is willen", zeide onlangs een schrijver, die deze stelling op eene zeer scherpzinnige wijze ontwikkelde. (1) Uit de door de Regering zelve overgelegde stukken blijkt, *dat voor het punt Kuilenburg zou* KUNNEN *worden voorzien in het bezwaar tegen het bouwen van eene brug aldaar.* Ik verwijs u slechts naar n°. 9 van de overgelegde bijlagen. Ik vlei mij, dat bij nader inzien, de Regering tot dat gevoelen zal willen komen; zeer vasthoudend aan hunne denkbeelden, plannen en voornemens zijn deze Ministers toch niet! Ik zou dien terugkeer zeer gelukkig achten; ik spreek naar mijn beste weten en zoo als *ik* meen in het belang van het algemeen. Zoo doende toch zouden andere zeer *kostbare* overgangen over de rivieren kunnen vermeden worden, — wegen, de één loopende door eene *moeras*, de andere langs de zoom van ons land over de dorre *Mooker*heide, — terwijl ook de hoogerop liggende bruggen niet zouden behoeven gebouwd te worden op plaatsen (wij hoorden het bevoegde autoriteiten verklaren), waar eene doorbraak oneindig meer nadeel zou berokkenen. De regering stemt het volmondig met alle deskundigen toe, dat eene lagere overgang der rivieren de voorkeur verdient.

»Willen is kunnen." Ik vlei mij, dat als de Regering maar *wil*, de verdienstelijke hoofdambtenaren van den waterstaat, die thans reeds zich onbezwaard gevoelden, *omdat de Regering het wil*, ov Moerdijk een brug te leggen, evenzeer ber bij magte zullen zijn om een plan te ontw voor de overbrugging bij Kuilenburg of Bo *of waar men maar wil.* Ik vlei mij dat zij w zoo noodig, in raad vergaderd, met de h *Fijnje* en *Stieltjes* zullen instemmen en met ov overtuiging zullen zeggen: »dat aan *al de bela* die men vreezen moest te kwetsen, in ruim is te gemoet gekomen, en dat de voorgesteld werpen *geheel voorzien in hetgeen uit het o van het rivierbelang af van de algemeene be moet worden in acht genomen.*"

En om dien wensch, voor zooveel van mij a zoo spoedig mogelijk te verwezenlijken, zal ik de wetsvoordragt stemmen.

»Willen is kunnen", Mijnheer de Voorzitte houd mij overtuigd, dat, al wordt dan oo wet afgestemd — hetgeen ik hoop — wi spoedig in ons land spoorwegen zullen verkr al was het alleen: *omdat de natie ze wil.*

(1) De heer STIELTJES, *eenige beschouwingen over spoorwegen*, 1859

Snelpersdruk van L. E. BOSCH EN ZOO